ครู
ภูมิ
ปัญ
ญา

ตันน้ำเพชร
บ้านโป่งลึก-บ้านบางกลอย
จังหวัดเพชรบุรี

ครูภูมิปัญญาต้นน้ำเพชร บ้านโป่งลึก-บ้านบางกลอย จ.เพชรบุรี

ที่ปรึกษา
นายการัณย์ ศุภกิจวิเลขการ
ศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่

บรรณาธิการ
นางสาวหทัยรัตน์ พ่วงเชย
นางดารารัตน์ วีระพงษ์

ผู้เรียบเรียง
นางสาวไพเราะ บุญสุข
นางสาวทิพย์มล ไตรยุทธ
นางดารารัตน์ วีระพงษ์

ประสานงาน
นายมงคลชัย รักจงเจริญ
นายสุธี ต้นน้ำเพชร

ภาพ
นายวัชระ คีรีวงษ์

พิมพ์ครั้งที่ 1 : เมษายน 2565
จำนวนพิมพ์ : 300 เล่ม
จัดพิมพ์โดย
ฝ่ายจัดการความรู้
สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ
อาคาร RCP ชั้น 2 เลขที่ 101 ไทยพาณิชย์ ปาร์คพลาซ่า ถนนรัชดาภิเษก
แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

เว็บไซต์ www.pidthong.org
Facebook : มูลนิธิปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ
ขอบคุณ : เกษตรกรในพื้นที่บ้านโป่งลึกและบ้านบางกลอย อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี
เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสพ.) ในพื้นที่โครงการพัฒนา
ชนบทเชิงพื้นที่ประยุกต์ตามพระราชดำริ บ้านโป่งลึก บ้านบางกลอย

ครูภูมิปัญญา

ต้นน้ำเพชร
บ้านโป่งลึก-บ้านบางกลอย
จังหวัดเพชรบุรี

คำนำ

ชีวิตของคนที่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลักอย่างชาวปกาเกอะญอที่เคยหาอยู่หากินในพื้นที่บ้านบางกลอยบน อ. แก่งกระจาน จ. เพชรบุรี วันหนึ่งเมื่อพื้นที่ดังกล่าวถูกประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน พวกเขาถูกอพยพลงมาอยู่ที่บ้านบางกลอยล่างของแก่งกระจาน การปรับตัวให้เข้ากับลักษณะภูมิประเทศแบบใหม่ที่ไม่คุ้นชิน นับเป็นความท้าทายใหญ่หลวง ทักษะเดิมที่เคยปลูกข้าวไร่ ซึ่งต้องทำในพื้นที่ลาดชัน มีปริมาณน้ำฝนอุดมสมบูรณ์เกือบจะใช้ไม่ได้เมื่อต้องมาอยู่ข้างล่างที่ซึ่งมีข้อจำกัดมากมายในบริบทของการเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งต่อมาพื้นที่ป่าแก่งกระจานก็ได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกโดยยูเนสโก้

มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ เข้ามาทำงานในพื้นที่บ้านบางกลอยล่าง เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้สามารถดำรงอยู่ได้ภายในบริบทใหม่นี้ การจะทำให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกับหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและมีการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ความรู้และทักษะใหม่ ๆ ถูกนำมาถ่ายทอดให้ชาวบ้านผ่านโครงการต่าง ๆ อาทิ การทำเกษตรแบบผสมผสาน การทำระบบชลประทาน การทำปศุสัตว์ และการสร้างอาชีพทางเลือก ทีมงานของมูลนิธิฯ ทำงานในพื้นที่เป็นเวลานานหลายปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2555 พบกับปัญหาอุปสรรคมีมากมาย แต่สุดท้าย ด้วยความตั้งมั่นที่ต้องการให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ก็เริ่มส่งผลทีละน้อย ๆ ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากจุดเล็ก ๆ เป็นตัวอย่างและกำลังใจให้คนอื่น ๆ กล้าดำเนินรอยตาม

หนังสือเล่มนี้ ตั้งใจนำเสนอประสบการณ์การเรียนรู้และความสำเร็จดังกล่าว เพราะในท้ายที่สุดแล้ว ภาพที่ทุกคนอยากเห็น คือ คุณภาพชีวิตที่ดีของชาวบ้านที่สามารถดำรงอยู่ได้กับธรรมชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

สารบัญ

7 ทุเรียน กาแฟ และป่าละอู

19 กล้วย เปลี่ยนชีวิต

27 กล้วย ช่วยสร้างฐานะ

34 เมื่อเป็ด คือทางออก

42 ผู้ทระนง

54 นักสู้ ผู้ไม่ยอมแพ้ ต่อโชคชะตา

61 ไก่ บ้าน ๆ

70 หลากหลาย หลอมรวม

78 ไก่ดำ ปกาเกอะญอ

87 เรื่องหมู ๆ ที่ไม่หมู

ทุเรียนและกาแฟ

ป่าสะอบ้น

จินดารัตน์ คำเวียง

ที่อยู่	หมู่ 2 บ้านโป่งลึก ต.แม่เพรียง อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี
พื้นที่เกษตร	พื้นที่ 8 ไร่ ปลูกทุเรียน มังคุด กาแฟ กล้วย มะนาว มะละกอ พริกกะเหรี่ยงฯ
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	ความรู้เรื่องกองทุนและการบำรุงพืช
ผลการเปลี่ยนแปลง	มีรายได้ต่อเนื่อง แปรรูปผลผลิตขายเอง
ความรู้เด่น	การปลูกทุเรียนปลอดสารพิษ และกาแฟโรบัสต้า

ก่อนจะมาเป็นทุเรียนโป่งลึก

จินดารัตน์ หรือที่ทุกคนเรียกติดปากว่า “อบต.ว้า” เล่าว่าตอนยังเด็ก พ่อทำสวนกล้วย แต่เมื่อพ่อเสียก็ไม่มีใครสานต่อ เพราะแม่ก็อายุมาก ทำไม่ไหว สวนกล้วยจึงถูกทิ้งร้างไว้นานแรมปี กระทั่งเมื่อเธอได้แต่งงานและออกเรือนไปอยู่กับสามีซึ่งมีอาชีพเป็นเกษตรกร บ้านแม่ประจัน อ. แก่งกระจาน เมื่อเห็นสวนกล้วยอันรกร้างของพ่อเธอและสามีตัดสินใจกลับเข้าพลิกฟื้นมันอีกครั้งในปี 2540 พืชชนิดแรกที่เลือกปลูกคือกล้วยไข่ เนื่องจากมีพันธุ์อยู่แล้ว อีกทั้งกล้วยไข่ยังขนส่งได้มากกว่ากล้วยน้ำว้า

แต่ฝนฟ้าไม่เป็นใจในปีแรกที่ปลูก ทำให้กล้วยไข่ตาย ไม่ได้ผลผลิตตามที่หวัง เมื่อเข้าปีที่สอง ฝนตกต่อเนื่อง ทำให้กล้วยได้น้ำดีและแตกกอออกมาเป็นจำนวนมาก ทั้งคู่จึงขุดเพื่อขยายพันธุ์เพิ่ม แถมปลูกแซมไปกับมะละกอและข้าวโพดหวาน แม้จะปลูกในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน แต่ข้าวโพดจะเก็บเกี่ยวและเอาไปขายได้ก่อน โชคไม่ดีที่ราคาข้าวโพดตกต่ำ ราคาขาย ณ ตลาดบ้านลาดในเวลานั้นคือ ตันละ 1,500 บาท ซึ่งเมื่อเทียบกับทุนที่ลงไป ไม่ว่าจะเป็นค่าปุ๋ย น้ำ การขนส่งจากสวนไปถึงตลาดที่ต้องแบกข้าวโพดจากไร่มาลงเรือ เพื่อเอาไปใส่รถแล้วส่งเข้าตลาด รวมทั้งแรงและเวลาในการดูแลข้าวโพดตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงวันเก็บเกี่ยวนั้น เรียกว่า แทบจะไม่ได้อะไรเลย

ส่วนมะละกอแขกนวลซึ่งคนนิยมเอาไปทำส้มตำที่ปลูกไว้ ราคาอยู่ที่กิโลกรัมละ 1.50 บาทก็ไม่คุ้มกับการลงทุนเช่นกัน เพราะต้องจ้างแรงงานในการขนส่งจากไร่ เอาลงเรือแล้วขึ้นรถเพื่อส่งตลาด สุดท้ายแล้วพอได้เพียงแค่จ่ายค่าน้ำมัน ดูจะเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า สุดท้ายว้าตัดสินใจโค่นมะละกอทิ้งบางส่วนและปลูกมะนาวพันธุ์แป้นแทน

“ปลูกมะละกอมานาน ก็ไม่เห็นว่าราคามันจะดีขึ้นเลยนะ ก็คิดว่าเปลี่ยนดีกว่า ไปกินผลไม้อย่างอื่นบ้าง” ว้าเล่าให้พร้อมรอยยิ้มน้อย ๆ

“อยากกินทุเรียน จำได้ว่าซื้อมา 2 ลูก จ่ายไปประมาณ 400 บาท แพงเลยแหละ” แต่เมื่อได้ลิ้มลองแล้วก็ติดใจในรสชาติ จึงอยากปลูกบ้าง กินเนื้อทุเรียนเอร็ดอร่อยไปแล้ว ว้าเลือกที่จะเก็บเมล็ดเอามาเพาะ จึงเลือกเอาเมล็ดที่สมบูรณ์ที่สุดมาเพียง 3 เมล็ด เพื่อจะปลูกเอาไว้กิน

“ตอนนั้นก็คิดแค่ว่า ปลูกเอาไว้กินเท่านั้นแหละ จะได้ไม่ต้องไปซื้อมันแพง บางทีไปเจอกิ่งพันธุ์ทุเรียน ราคา 50-60 บาทก็ซื้อมานะ ยังถูกกว่าซื้อลูกมัน ปลูกเอา” แววตาเธอสดใสเมื่อพูดถึงทุเรียน นับตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา เธอก็เริ่มปลูกทุเรียนโดยเอาเงินสะสมจากการขายมะละกอมาเป็นทุนในการซื้อต้นกล้าทุเรียน

ขั้นตอนการปลูก

ทุเรียน

1

ขุดหลุมลึกประมาณ 20 ซม. หรือพอมิดถุงดำที่ใส่กิ่งพันธุ์ไม่ต้องใส่ปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยคอกรองพื้น ฉีกถุงเบา ๆ ไม่ให้รากทุเรียนขาด กลบหน้าดินให้ปากหลุมเป็นบ่อเล็กน้อย เพื่อเก็บน้ำให้อยู่โคนต้น เริ่มปลูกครั้งแรกห่างต้นละ 20 เมตร

2

รดน้ำพอชุ่ม คอยสังเกตหน้าดินเมื่อแห้ง 3 วัน ให้รดน้ำ 1 ครั้ง เมื่อมีวัชพืชขึ้นรอบโคนต้น ให้ถอนและดายหญ้าบริเวณรอบโคนต้นให้กว้างเท่าทรงพุ่ม

3

โรคแมลงของทุเรียนจะมีหนอนเจาะต้น ส่วนใหญ่จะเกิดมากช่วงหน้าฝน กำจัดโดยใช้มีดถากตรงรูลึกจนเห็นตัวหนอนแล้วฆ่าทิ้งเพื่อไม่ให้หนอนไข่ฝังเอาไว้ ศัตรูอีกชนิดคือกระรอกที่มักเจาะผลแก่จัดเพื่อกินเนื้อข้างใน แต่ยังไม่มีวิธีกำจัดแบบถาวรต้องหมั่นสังเกต

ทุเรียนจะเริ่มติดดอกออกผลเมื่ออายุ 6 ปีขึ้นไป ทุเรียนที่โป่งลึกเริ่มออกดอกเดือนธันวาคมถึงมกราคมของทุกปี ในระหว่างที่ออกดอกให้ใช้ฮอร์โมนผสมแคลเซียมช่วยกระตุ้นให้ติดผล โดยฉีดพ่นทางใบช่วงที่ดอกตูมเท่านั้น เมื่อดอกบานจะปล่อยให้ผึ้งและแมลงช่วยผสมเกสรแทน ทุเรียนมี 2 เพศอยู่ในดอกเดียวกัน หากติดมากธรรมชาติจะสลัดลูกที่ไม่สมบูรณ์ให้หลุดไป

4

เพื่อช่วยบำรุงลูกและเพิ่มเนื้อทุเรียน เมื่อผลมีขนาดเท่าลูกหมากให้ใช้ฮอร์โมนแคลเซียมควบคู่กับสารป้องกันเชื้อรา โดยผสมเข้าด้วยกันฉีดพ่นที่ลูกเดือนละครั้ง และหยุดพ่นเมื่อลูกแก่ใกล้ตัดขาย ปกติจะเก็บผลผลิตในช่วงเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม

5

ทุเรียนเป็นพืชที่ออกดอกได้เรื่อย ๆ พอผลผลิตหมดชุดก็จะมีดอกชุดใหม่ออกตามต้นควรเด็ดทิ้ง เนื่องจากถ้าปล่อยให้เป็นลูก เปลือกทุเรียนจะหนาและต้นจะโทรมเร็ว เนื่องจากไม่มีช่วงพักต้น ดังนั้นต้องหมั่นคอยเอาใจใส่ดูแล

6

รสชาติที่เป็นเอกลักษณ์

นอกจากการให้น้ำ ให้ปุ๋ย “ดิน” ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทุเรียนมีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ เชื่อว่าเป็นเพราะลักษณะเฉพาะของดินที่โป่งลึกซึ่งมีหน้าดินเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนดินชั้นล่างเป็นดินเหนียวนั่นเอง

ด้วยความที่เป็นคนชอบใฝ่หาความรู้จากสื่อด้านการเกษตรต่าง ๆ อาทิ รายการใต้ร่มพระบารมี ซึ่งออกอากาศทางช่อง 5 เธอได้จดจำเทคนิคและนำความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้กับสวนของตนเอง อาทิ เช่น การใช้ฮอร์โมนกระตุ้นทางใบช่วงทุเรียนออกดอกตูมเพื่อให้ติดผลได้ดียิ่งขึ้น การใช้ปุ๋ยจากขี้วัวแห้ง โดยจะนำกระสอบขี้วัววางไว้รอบโคนต้นทุเรียน ต้นละ 8 กระสอบ ในปีแรกก็วางไว้อย่างนั้น แต่เมื่อเข้าปีที่ 2 จึงใช้มีดกรีดกระสอบปุ๋ย แล้วรดน้ำตามปกติ ในหน้าแล้งหากเห็นต้นไม้เล็ก ๆ ที่อยู่รายรอบทุเรียนเริ่มเหี่ยวหรือหน้าดินเริ่มแห้งนั่นหมายความว่าต้องเพิ่มความถี่ในการให้น้ำ รวมทั้งต้องทำการดายหญ้ารอบต้นทุเรียน ดายแล้วก็ไม่ต้องเอาหญ้าไปทิ้งแต่เอามาคลุมรอบโคนต้นทุเรียนเพื่อเก็บความชุ่มชื้นไว้ในดินให้นาน เมื่อมีการตัดผลผลิตไปแล้ว จะต้องบำรุงต้นทุเรียนด้วยการใส่ปุ๋ยสูตร 18-18-18 รอบโคนต้นปีละครั้ง ในฤดูฝนก็ตัดหญ้าเดือนละครั้ง ที่เหลือก็ปล่อยให้ธรรมชาติดูแลตัวเอง วิธีการเช่นนี้จะทำให้ได้ทุเรียนที่มีเนื้อหนา รสชาติหวานมันแถมยังปลอดสารเคมีอีกด้วย

“ปลูกต้นไม้น่ะไม่ยากหรอก ใครปลูกก็ได้ แต่มันยากตรงการดูแลนี่แหละ เปรียบเทียบมะนาวกับทุเรียนแล้ว ปลูกทุเรียนง่ายกว่า ไม่ต้องทำอะไรกับเขามาก แค่ใส่ใจ ให้น้ำ ทำร่ม ดายหญ้า”

กระรอกกัดกินทุเรียน เป็นศัตรูร้ายช่วงที่ผลผลิตโต ยังไม่มีวิธีกำจัดที่ถาวร ปัจจุบันใช้วิธีให้สุนัขวิ่งไล่และเข้าสวนทุเรียนบ่อย ๆ

หนอนเจาะลูก เป็นศัตรูที่มองไม่เห็น เป็นหนอนผีเสื้อกลางคืน ระบาดมากช่วงหน้าฝนมักจะวางไข่ที่ลูกทุเรียนช่วงขนาดเท่าลูกหมาก เมื่อเป็นตัวอ่อนหนอนจะชอนไชเข้าไปอาศัยอยู่ในผลทุเรียน เมื่อผลโตก็จะหล่น เบื้องต้นป้องกันด้วยการใช้น้ำส้มควันไม้ฉีดพ่นช่วงทุเรียนติดผลเล็ก และใช้การสุมไฟรมควันช่วงหัวค่ำ-ดึกที่หัวไร่เหนือลม ช่วยไล่ผีเสื้อกลางคืนได้ระดับหนึ่ง

หนอนเจาะต้น เป็นหนอนลักษณะมีสีขาวเจาะเข้าลำต้นเพื่อตัดท่อน้ำเลี้ยงต้นทุเรียน สังเกตจากรอยขุยหรือขี้หนอน หากเจอจะใช้มีดถากตรงจุดที่เห็นรูหนอนเมื่อเจอตัวจะทำลาย แต่ถ้าหนอนเข้าไปลึกจะใช้ลวดแหย่ให้ตายคารู

เชื้อราลำต้นและราก มีลักษณะเปลือกภายนอกมีแถบสีน้ำตาลดำรักษา โดยถากเปลือกนอกต้นทุเรียนออก แล้วใช้ปูนแดง (ปูนกินหมาก) ผสมกับน้ำส้มควันไม้ทาจุดที่ถากเปลือกออกป้องกันเชื้อราได้ ทั้งนี้ที่กล่าวมาต้องทำแต่เนิ่น ๆ หากเจอ

ได้ลูกทุเรียนแล้ว เอาไปขายที่ไหน

"ตลาดเป็นเรื่องที่ยาก เราเป็นคนสวนก็ไม่ค่อยรู้เรื่องนี้สักเท่าไหร่ ไม่รู้ว่าปลูกมาแล้วจะไปขายที่ไหน หรือขายให้ใคร" ว้าพูดแทนใจเพื่อนเกษตรกรอีกหลายคน

"ตอนแรก ๆ นะ เราเก็บทุเรียนแก่แล้วเอาไปพักไว้ที่บ้านสามี พอหลายวันเข้า ทุเรียนมันก็เริ่มสุก ไม่รู้จะทำอย่างไร เลยเอาไปวิ่งขายตามตลาดนัด แต่ที่นั่นพ่อแม่ค้าทุเรียนก็เยอะไง มีทั้งที่เป็นเจ้าของสวนเอามาขายเอง และพ่อค้าคนกลางที่ไปรับซื้อจากสวนอื่นแล้วเอามาขายต่อ ตอนเราขาย เราก็ขายแบบยกลูกชั่งกิโลเลย ผลปรากฏว่า ไม่ค่อยมีคนสนใจเท่าไหร่ เลยลองใหม่ ทีนี้เอาทุเรียนลูกเล็ก ๆ มาแกะให้ลูกค้าชิมฟรีเลย หลายคนชิมแล้วก็ติดใจในเนื้อสัมผัสและรสชาติของทุเรียนโป่งลึก-บางกลอย บางรายถึงกับตามไปซื้อกับเราทุกตลาดที่เราเอาไปวางขายเลยก็มี" เธอเล่าอย่างภูมิใจ

หนึ่งในลูกค้าที่ติดใจในรสชาติ คือพ่อค้าขายส่งผลไม้ นี่เองคือจุดเริ่มให้เกิดการพูดคุยและติดต่อซื้อขายกันเรื่อยมา ซึ่งราคาของการซื้อขายก็จะขึ้นอยู่กับขนาดผลทุเรียน ลูกใหญ่ราคากิโลกรัมละ 20 บาท ขนาดกลางกิโลกรัมละ 35 บาท สาเหตุที่ลูกใหญ่ราคาต่อกิโลกรัมถูกกว่าลูกที่ขนาดเล็กลงก็เพราะแต่ละลูกมีน้ำหนักมาก ทำให้ราคาโดยรวมค่อนข้างสูง จึงขายค่อนข้างยาก จึงต้องลดราคาต่อกิโลกรัมลง

เมื่อคุณภาพมาควบคู่กับความซื่อสัตย์ พ่อค้าจึงขึ้นราคาให้เรื่อย ๆ ปัจจุบันราคาขายอยู่ที่ 120-150 บาท/กิโลกรัม เธอเองก็พยายามศึกษาราคาทุเรียนที่ขายในตลาดอื่น เพื่อเอามาเป็นข้อมูลในการต่อรองกับพ่อค้าที่มารับซื้อทุเรียนจากเธอด้วย

“แต่ก็มีเหมือนกันนะที่พ่อค้าตัดราคาหรือไม่รับสินค้าของเรา เพราะเขาไปซื้อกับเจ้าอื่นแล้วมันถูกกว่า ไม่เป็นไร เราก็หาตลาดใหม่” ว้าเล่าด้วยสีหน้าจริงจัง เธอเคยหาผู้รับซื้อได้ถึง 4 ราย แต่พอส่งจริง ๆ กลับแบ่งกันไม่ลงตัวจึงเลือกที่จะส่งให้ประจำเพียง 2 ราย คือ ที่ตลาดท่ายาง (หนองบ้วย) และตลาดที่อำเภอหัวหิน ซึ่งให้ราคาเท่ากัน ต่อรองราคาได้ มีปัญหาอะไรคุยกันได้หมด จนทุเรียนที่เรามีนั้นไม่พอขายเลยทีเดียว สำหรับทุเรียนที่มีตำหนิ เธอเลือกที่จะแกะเอาแต่เนื้อแล้วแพ็คมาวางขายเองตามตลาดนัด

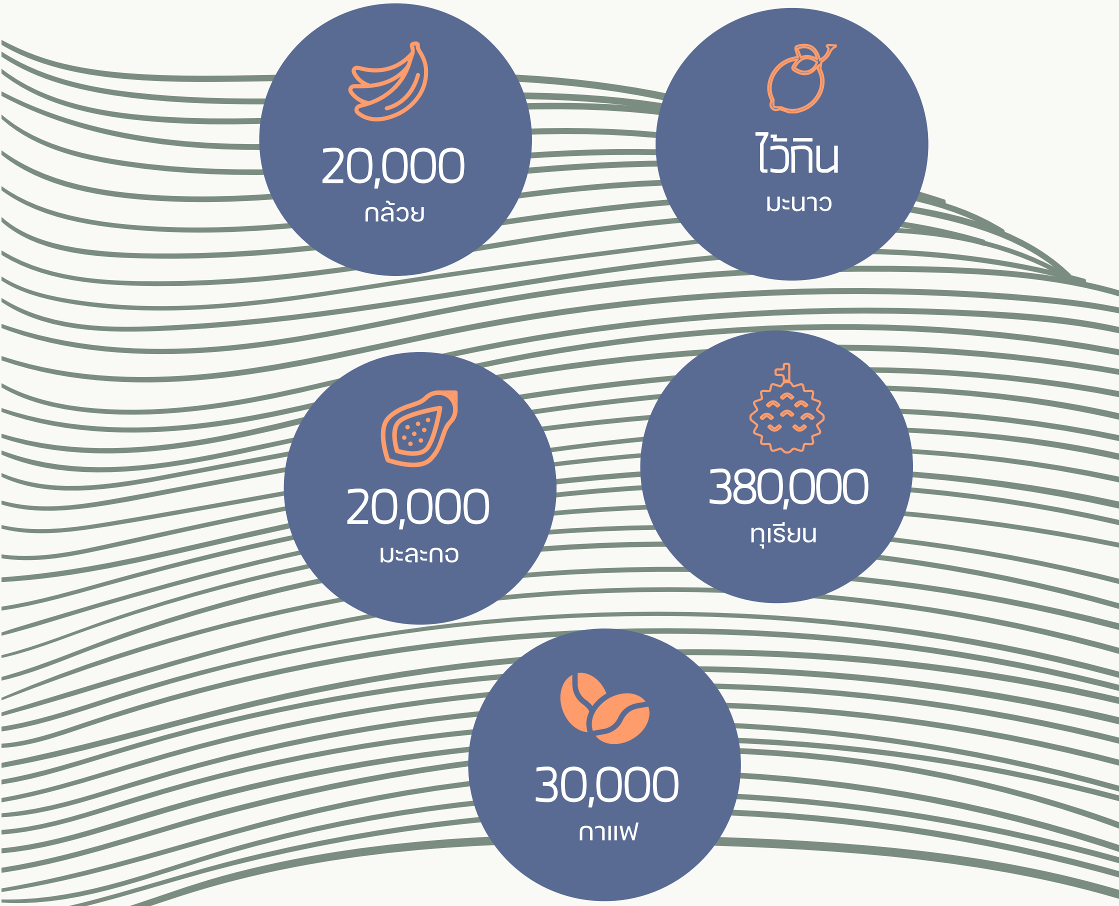

หน่วย : บาทต่อปี

เมื่อรู้จึงบอกต่อ

เมื่อเธอทำได้ผลผลิตดี ก็ตั้งใจที่จะนำความรู้และทักษะที่มีไปบอกต่อแก่ญาติมิตรในชุมชน รวมทั้งแบ่งปันกิ่งพันธุ์ให้กับคนที่ไม่มีทุนแต่อยากปลูก ในอนาคตคาดว่าทุเรียนจะมีปริมาณมากขึ้น ดังนั้นจึงมีแผนไปเปิดตลาดเองที่ตลาดหนองบ้วย เป็นแบบขายปลีกและส่ง หรือให้พ่อค้าที่รับซื้อมาตัดผลผลิตเองในสวน รวมทั้งยังศึกษาเรื่องการรวมกลุ่มขึ้นทะเบียน (ขอจดสิทธิบัตร) เป็นทุเรียนของบ้านโป่งลึก-บางกลอย นอกจากนั้นแล้วยังมองไม้ผลที่อาจสร้างรายได้ในอนาคต คือ กาแฟ ส้มโอ มะพร้าวน้ำหอม กระท้อน โกโก้ และฝรั่ง

ปัจจุบันนี้ กาแฟเป็นอีกหนึ่งผลผลิตที่เธอทำขึ้นมา เมล็ดกาแฟโรบัสต้าที่คั่วด้วยมือส่งกลิ่นหอมถูกบรรจุลงในถุงอย่างดี มีจำหน่ายให้แก่คนที่สนใจทั้งที่ร้านและช่องทางโซเชียลมีเดียอีกด้วย

กล้วยเปลี่ยนชีวิต

มนตาทิพย์ กอพันธ์

ที่อยู่	หมู่ 2 บ้านโป่งลึก ต.แม่เพรียง อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี
พื้นที่เกษตร	พื้นที่ 3 ไร่ ปลูกกล้วย มะนาว ทุเรียน มังคุด ชมพู่ มะละกอ ฯลฯ
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	พันธุ์ทุเรียน ระบบท่อส่งน้ำ
ผลการเปลี่ยนแปลง	มีรายได้จากกล้วยตลอดปี และรายได้เสริมจากกล้วยฉาบ
ความรู้เด่น	การแปรรูปกล้วยหักมุก

กว่าจะมาเป็นกล้วยฉาบ

พ่อแม่ของแอน-มนตาทิพย์เลิกกันตั้งแต่เธอยังเล็ก แม่จึงพาเธอและน้องอพยพมาจากบางกลอยบน หลังจากที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชจัดสรรที่ทำกินให้ ครอบครัวก็ช่วยกันบุกเบิก เมื่อโตขึ้นเธอได้แต่งงานกันกับหนุ่มบ้านโป่งลึก และช่วยกันสร้างบ้านในที่ดินของสามี จากสวนขนาด 3 ไร่ที่ไม่มีอะไรมากนักในปี 2549 ทั้งคู่ค่อย ๆ สร้าง ค่อย ๆ ทำจนปัจจุบันสวนเต็มไปด้วยกล้วยและพืชพันธุ์นานาชนิด

แต่อาศัยน้ำฝนอย่างเดียวไม่พอ จึงขอยืมเงินจาก อบต. ว้า มาซื้อเครื่องสูบน้ำ และท่อส่งน้ำเพื่อวางกระจายในแปลง แม้จะไม่ได้ครอบคลุมทั้งหมดแต่ก็ทำให้กล้วยและมะนาวที่ปลูกไปนั้นกลับฟื้นเขียวขจี ยิ่งเมื่อได้เห็นตัวอย่างการปลูกพืชผสมผสานที่สวนของ อบต.ว้า จึงได้ดำเนินรอยตามโดยการนำรายได้จากขายกล้วยไปซื้อพันธุ์ไม้ผล เช่น ทุเรียน มังคุด มะไฟ ฯลฯ มาปลูกในแปลงของตน รายได้หลักช่วงนั้นยังมาจากทั้งกล้วยน้ำว้า กล้วยหักมุก และรับจ้างทั่วไป แต่รายได้จากกล้วยอย่างเดียวนั้นไม่พอกิน *“โดยเฉพาะช่วงหน้าแล้งกล้วยมีราคาถูก ยิ่งกล้วยหักมุกราคาลงแล้วไม่ค่อยขึ้น ไม่เหมือนกล้วยน้ำว้ามีขึ้นมีลงบ้าง”* ดังนั้นไม้ผลอย่างอื่นที่ลงแรงปลูกไปอาจเป็นตัวช่วยอีกทาง

เมื่อกล้วยออกผลผลิตไม่ขาด บวกกับเกษตรจังหวัดมีโครงการให้ผู้นำชวนชาวบ้านเข้าอบรมด้านอาชีพ เรื่องการแปรรูปกล้วย ที่จังหวัดราชบุรีเมื่อปลายปี 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อนำความรู้ที่ได้มาต่อยอด

ในรูปแบบกลุ่มโดยเริ่มทำครั้งแรกเมื่อกุมภาพันธ์ 2559 มีสมาชิกจำนวน 12 คน ทำกล้วยฉาบเพื่อขายให้คณะที่ไปดูงาน แต่ทำได้ 2 ครั้งก็ล้มเลิก เนื่องจากสมาชิกบางคนต้องทำงานในศูนย์ศิลปาชีพ ทำให้ไม่มีเวลา

คิดใหม่ ทำใหม่ต่อ

จากประสบการณ์ 2 ครั้งนั้น เธอก็ได้เก็บรายละเอียดและจดจำขั้นตอนได้ มองว่าไม่ได้ลำบากเกินกำลังถ้าจะทำขายเอง ซึ่งการนำกล้วยดิบ ที่หากขายสดราคาไม่กี่บาท เมื่อนำมาปลอกเปลือก สไลด์บาง ๆ แล้วทอด สามารถสร้างมูลค่าขึ้นมาได้อีกเท่าตัวแม้ว่าจะมีการลงทุน และอาจยังไม่เห็นกำไรในตอนแรก แต่ครั้งต่อ ๆ ไปก็เริ่มเห็นรายได้ ทำให้เกิดกำลังใจ และเมื่อทำไปจนชำนาญ ก็สามารถคำนวณวัตถุดิบและประมาณการได้แม่นยำขึ้น

ขั้นตอนการทำ
กล้วยฉาบ

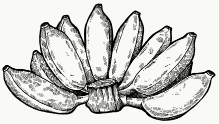

รอบแรก

1. เลือกกล้วยหักมุกที่แก่จัดเปลือกมีสีน้ำตาลอมดำแตกลายงา
2. นำมาปอกเปลือกแล้วแช่ในน้ำเกลือ 3 นาที
3. นำกล้วยที่ปอกเปลือกขึ้นจากน้ำเกลือให้สะเด็ดน้ำ
4. นำกล้วยมาสไลด์ให้บางแล้วพักไว้

5. ตั้งกระทะใส่น้ำมันรอให้ร้อน
6. นำกล้วยที่สไลด์ลงทอดในกระทะให้กล้วยพอดีกับน้ำมัน
7. คอยกลับเป็นระยะไม่ให้แผ่นกล้วยติดกัน
8. พอเหลืองตักขึ้นพักไว้ให้เย็น

รอบสอง

1. ต้มน้ำตาลให้เดือดเคี่ยวให้เหนียวพักไว้ให้เย็น
2. นำน้ำตาลโรยคลุกกับกล้วยฉาบที่เย็น ค่อย ๆ คลุกให้ทั่ว
3. ตั้งกระทะใส่น้ำมันรอให้ร้อน
4. นำกล้วยที่คลุกน้ำตาลมาทอดรอบ 2
5. พอกรอบตักขึ้นพักให้เย็นแล้วบรรจุใส่ถุง

คำชมจากนักท่องเที่ยวและคณะที่เข้ามาดูงานว่าสีเหลืองน่ากิน รสชาติกลมกล่อม เป็นเหมือนน้ำชะโลมใจให้อยากพัฒนาฝีมือของตัวเองยิ่งขึ้น จากการลองผิดลองถูกมาหลายครั้ง ทำให้รู้ว่ากล้วยที่นำมาทอดควรใช้กล้วยหักมุกแก่จัดซึ่งจะมีผลตึง เปลือกมีสีน้ำตาลอมดำ แตกลายงา ใน 1 เครือควรมี 4 -5 หวี เพราะขนาดผลจะเท่ากัน สไลด์ออกมาแล้วจะดูสวย การเอากล้วยแช่ในน้ำเกลือยังช่วยให้กล้วยไม่ดำ ระหว่างทอดก็ใช้ตะหลิวคนเป็นระย ๆ เพื่อไม่ให้กล้วยติดกัน การทอดกล้วยไม่ใช่ทอดเพียงรอบเดียวแล้วจบ หลังจากที่ทอดกล้วยดิบให้เหลืองเสร็จแล้วพักไว้ เคี่ยวน้ำตาลแล้วคลุกกับกล้วยแล้วต้องเอามาทอดซ้ำอีกรอบเพื่อไม่ให้เป็นเกล็ดน้ำตาล เพิ่มความกรอบและสีเหลืองสวย

กล้วยจากบ้านโป่งลึก-บางกลอยยังคงขายได้อย่างต่อเนื่อง และมีราคา เพราะเก็บเมื่อแก่จัด ผลตึงใหญ่ ไม่เป็นเหลี่ยม อนาคตตลาดยังมีความสดใส กล้วยไม่ต้องการการดูแลมาก ทำให้เกษตรกรสามารถเอาเวลาไปทำกิจกรรมอื่นได้อีก นอกจากนั้น ต้นกล้วยยังใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ได้อีกด้วย

สร้างรายได้ให้ครอบครัว

20,000
กล้วย

10,000
กล้วยฉาบ

5,000
ผักสวนครัว

หน่วย : บาทต่อปี

2,000
สัตว์ปีก

ทุเรียน

ไว้บริโภคครัวเรือน
มะไฟ, มังคุด

กล้วย ช่วยสร้าง ฐานะ

รุ่งนภา ปลาดุก

ที่อยู่	หมู่ 2 บ้านโป่งลึก ต.แม่เพรียง อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี
พื้นที่เกษตร	พื้นที่ 15 ไร่ ปลูกกล้วย พริกกะเหรี่ยง ฟักทอง บวบ ฯลฯ
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	พันธุ์ทุเรียน ท่อส่งน้ำเข้าแปลง
ผลการเปลี่ยนแปลง	มีรายได้ตลอดปี ค่อย ๆ มีเครื่องมือทำกิน
ความรู้เด่น	การปลูกกล้วย ฟักทองและผักอายุสั้น

SPONGE

“**รุ่งนภา**” ใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวใหญ่ที่โป่งลึก พี่น้องหลายคนที่อยู่ด้วยกันต้องช่วยกันทำเกษตรเพื่อให้มีอาหารเพียงพอที่จะอยู่รอด กระทั่งอายุ 15 ปี ก็ออกไปทำงานเป็นลูกจ้างในแผงขายผักที่ตลาดท่ายาง ทำหน้าที่บรรจุผักใส่ถุง ชั่งน้ำหนักพร้อมยกขึ้นรถให้ลูกค้า ต่อมาได้แต่งงานกับอรรถพล พูลลาภ หนุ่มจากภาคอีสาน หลังจากแต่งงานได้ 1 ปี ก็ตั้งท้อง ทำให้สองสามีภรรยาเริ่มพูดคุยกันเรื่องอนาคตว่า หากยังเป็นลูกจ้างในแผงผักต่อไปคงไม่มีเงินเก็บและไม่มีทรัพย์สินเป็นของตัวเอง รายได้จากค่าแรงของทั้ง 2 คนไม่พอที่จะตั้งตัวได้ แม้จะมีเงินเก็บบ้าง แต่การใช้ชีวิตอยู่เมืองต้องซื้อกินเกือบทุกอย่าง ไม่ได้แบ่งกันกินเหมือนที่โป่งลึก ห้องต้องเช่า ข้าวต้องซื้อ ตามวิธีของคนเมือง หากกลับไปทำเกษตรที่บ้านคงมีเงินให้เหลือเก็บ พอสร้างบ้านเป็นของตัวเอง เหลือพอเลี้ยงลูกที่กำลังจะเกิดมาให้เติบโตและมีพอส่งลูกเรียน คิดได้เช่นนั้น ทั้งสองจึงตัดสินใจกลับบ้าน เริ่มทำไร่ทำสวนบนพื้นที่ 15 ไร่ที่พ่อแม่ให้มา จากป่าที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ อรรถพลใช้เวลาเดือนกว่าในการถากถางเพื่อสร้างบ้าน ในขณะที่รุ่งนภาก็ให้กำเนิดบุตรชาย

กล้วยน้ำว้านำร่อง

> *“ปลูกอะไรจะได้เงินไว ไม่ต้องลงทุนมาก ใช้น้ำน้อย และมีความถนัด ก็ต้องกล้วยนี่แหละ”*

คุณสมบัติของกล้วย คือ ทนต่อสภาพอากาศ ปลูกง่าย ลงทุนน้อย การเตรียมแปลงจะถางหญ้าให้เตียน ระยะของการปลูกห่างกัน 2X2 เมตร เริ่มต้นใช้พื้นที่ปลูก 8 ไร่ ส่วนอีกโซนก็ปลูกข้าวไร่ไว้กินในครอบครัว เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วก็จะใช้พื้นที่ทั้งหมดเพื่อเตรียมลงกล้วยน้ำว้าและกล้วยหักมุก ปลูกแบบสลับกันไป ข้อจำกัดของการปลูกพืชช่วงหน้าฝน คือ โรคและแมลงเยอะ

หลังจากผลผลิตกล้วยออกในปริมาณมาก เธอจะขนกล้วยจากสวนลงเรือเพื่อไปขึ้นรถ และนำไปขายที่ตลาดหนองบ้วย ในอำเภอท่ายาง บางครั้งกล้วยไม่เต็มรถก็จะรับผลผลิตของชาวบ้านคนอื่น ๆ เช่น พริก มะเขือ มะละกอ ใบมะกรูดฯลฯ ไปด้วย เพื่อให้คุ้มค่าน้ำมัน

ระหว่างต้นปีพ.ศ. 2561 ศูนย์เด็กเล็กบ้านโป่งลึก-บางกลอย เปลี่ยนเจ้าหน้าที่ทำอาหารกลางวันให้เด็ก เธอและสามีได้เข้ามาทำงานให้ เมื่อมีรายได้ประจำ จึงเริ่มเก็บเงินได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งคู่จึงออกรถกระบะใหม่ เป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นพ่อค้าในหมู่บ้าน

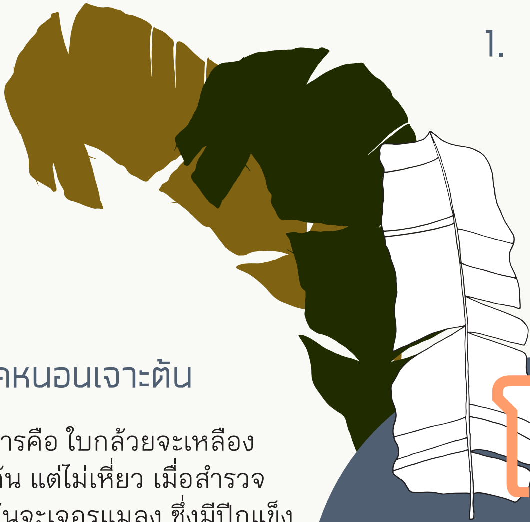

โรคแมลงศัตรู ของกล้วย

1. โรคตายพราย

อาการคือ ยอดต้นกล้วยจะเฉา ใบออกเหลือง แล้วเริ่มเหี่ยว เมื่อเป็น 1 ต้น กล้วยก็จะทยอยติดโรคตามกัน ซึ่งยังไม่รู้สาเหตุ และวิธีการป้องกัน

2. โรคหนอนเจาะต้น

อาการคือ ใบกล้วยจะเหลืองทั้งต้น แต่ไม่เหี่ยว เมื่อสำรวจลำต้นจะเจอรูแมลง ซึ่งมีปีกแข็งตัวสีดำ เจาะเข้าไปกัดกินหยวกกล้วย

การป้องกัน

1. กรณีกล้วยตายพรายต้องทำการตัดทิ้งทั้งหมดแล้วปลูกใหม่ ซึ่งจุดที่จะปลูกใหม่ต้องขยับไปด้านข้างประมาณ 1-2 เมตร

2. กรณีหนอนเจาะต้น เมื่อเจอต้องตัดต้นกล้วยทิ้งแล้วผ่าหาตัวแมลง/ ตัวหนอนให้เจอ แล้วเผาทำลายทิ้งป้องกันไม่ให้ระบาดเพิ่ม

เทคนิค

จากการสังเกต กอและต้นกล้วยที่ให้ลูกเท่ากัน ขนาดที่ตลาดต้องการ ควรจำกัดไว้ 4 ต้น/ กอ และต้องตัดแต่งใบตาย ใบแก่ออก ต้นที่เกินสามารถนำมาทำอาหารหมักเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ได้ กล้วย 1 รุ่น ควรเลี้ยงไว้ประมาณ 3 ปี หลังจากนั้นควรขุดทิ้งแล้วหาหน่อมาปลูกใหม่ จากการสังเกตถ้าไว้เกิน 3 ปี หน่อกล้วยจะลอย เห็นแต่เหง้า ทำให้ต้นไม่สมบูรณ์ ให้ผลผลิตไม่ดีหรือไม่ออกหวีเลย

การดูแลรักษาพืชที่ปลูกรวมในแปลงเดียวไม่ใช่เรื่องง่าย เมื่อศัตรูพืชเฉพาะแต่ละชนิดต่างกันมากัดกินต้นอ่อน หากใช้ธรรมชาติจัดการเองก็ไม่ทันการ ต้องมีการใช้สารเคมีร่วมด้วยถึงจะเห็นผล ไม่อย่างงั้นก็ไม่ได้กิน ไม่ได้ขาย แต่จะใช้ในปริมาณน้อยเมื่อมีแมลงลงถี่

นอกจากกล้วยและพืชพันธุ์นานาชนิดแล้ว มูลนิธิปิดทองฯ ยังสนับสนุนพันธุ์ทุเรียนและท่อส่งน้ำไปยังสวนของเธออีกด้วย การปลูกทุเรียนนั้นแม้จะใช้เวลานานกว่าจะได้เก็บเกี่ยว แต่ก็ถือว่าคุ้มเพราะได้ราคาดีและเป็นที่ต้องการของตลาด เมื่อหลายอย่างลงตัว เธอมีรายได้มากขึ้นทำให้คุณภาพชีวิตเธอและครอบครัวดีขึ้นตามไปด้วย

เมื่อเป็ด
คือทางออก

โสน คำสอน

ที่อยู่	หมู่ 2 บ้านโป่งลึก ต.แม่เพรียง อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี
พื้นที่เกษตร	พื้นที่ 35 ไร่ ปลูกกล้วย มะนาว ทุเรียน ไผ่ มะละกอ พริก ฯลฯ
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	ปศุสัตว์ กล้วย ระบบท่อ
ผลการเปลี่ยนแปลง	มีรายได้จากมะนาว กล้วยน้ำว้าตลอดปี
ความรู้เด่น	เลี้ยงเป็ด

*โสน คำสอน*มีแม่เป็นคนกะเหรี่ยงบ้านวังวน พ่อเป็นคนบ้านแม่ประจันต์ ต.สองพี่น้อง อ.แก่งกระจาน มีพี่น้องร่วมกัน 3 คน ครอบครัวได้ไปจับจองที่ทำกินอยู่ที่บ้านวังวน ต.ห้วยแม่เพรียง อ.แก่งกระจาน พ่อแม่เสียชีวิตขณะที่เขาอายุได้ 12 ปี ตอนนั้นน้องยังตัวเล็ก ก็ได้ไปอาศัยอยู่กับอา โดยช่วยทำงานทุกอย่างที่สามารถทำได้ เช่น เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ทำนา ทำไร่ รับจ้าง จนอายุประมาณ 13-14 ปี ก็แยกออกจากบ้านอา เร่ร่อนไปเรื่อยๆ ใครจ้างให้ทำอะไรก็ทำ เมื่อคิดได้ว่า พ่อแม่มีที่ทำกินอยู่ที่บ้านวังวน ได้ย้อนกลับไปดูที่ทำกินเดิมของพ่อซึ่งเคยมีบ้านไม้เก่าปลูกอยู่ก็ถูกรื้อถอน พื้นที่ทำกิน 70 ไร่ ถูกญาติเอาไปขาย เมื่อไม่เหลืออะไร จึงไปอาศัยอยู่กับญาติอีกคน โดยช่วยทำไร่มะนาวและกล้วย ต่อมา เขาได้แต่งงานกับหญิงบ้านโป่งลึก มีพ่อตาเป็นผู้ใหญ่บ้าน ที่ทางทำกินสมัยนั้นยังเป็นสัมปทาน พ่อตาจับจองได้เยอะก็แบ่งให้ลูกทำ 38 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ปัจจุบัน

เริ่มแรกที่ดินแปลงนี้มีเพียงกล้วยไม่กี่กอ มีป่านุ่นและมีต้นมะม่วงอยู่บ้าง รายได้หลักตอนนั้นมาจากการรับจ้างและหาของป่าขายบ้าง ส่วนภรรยาให้ทำไร่ข้าว ปลูกพริก มะเขือ งา เผือก มัน เพื่อกินเป็นหลัก เหลือก็เอาไปแลกกับเพื่อนบ้านหรือแบ่งกันกิน

"ได้เป็นคำอวยพรกลับมา ก็เป็นกำลังใจ สิ่งนี้เป็นมากกว่าเงินทอง จากที่เอาผลผลิตไปขาย ซึ่งทำให้ครอบครัวไม่อดอยาก เพราะจะมีของกินจากญาติพี่น้องแวะเวียนมาไม่ขาดสาย"

โครงการแปลงตัวอย่างของอำเภอ "เป็ดบาบารี่อาหารโปรตีน"

หลังจากนั้นปี 2553 มีโครงการส่งเสริมอาชีพของเกษตรอำเภอ โครงการแปลงตัวอย่าง กรมอุทยานฯ จัดสรรพื้นที่ของชาวบ้านที่เสียสละแปลงมาสร้างเล้าเป็ด เล้าไก่ คอกหมู แปลงผักและขุดสระน้ำ โดยให้ชาวบ้านที่สนใจมาร่วมกันทำเป็นกลุ่มตามความถนัด เป็นการสร้างรายได้ เสริมอาชีพ

เขาได้พันธุ์เป็ดบาบารี่มา 5-6 ตัว ลักษณะของเป็ดชนิดนี้คือตัวใหญ่ เนื้อมาก กลิ่นไม่แรงเหมือนเป็ดเทศหรือเป็ดไล่ทุ่ง เลี้ยงง่ายทนต่อสภาพแวดล้อม ออกไข่ครั้งละประมาณ 20 ฟอง ปีละ 4-5 ครั้ง การเลี้ยงจะปล่อย ขุดสระไว้ให้เล่น และมีเล้าไว้กันฝน ช่วงแรกโครงการมีอาหารสำเร็จรูปมาให้ แต่ต่อมาชาวบ้านต้องซื้อเอง หลังจากเลี้ยงไป 8-9 เดือนเป็ดก็สามารถผสมพันธุ์กันได้ เมื่อจำนวนเป็ดมากขึ้น เขาก็เอาต้นกล้วยสับ ขนุนสุกและพืชผักต่างๆ มาเป็นอาหารให้

การจัดการเล้า

หลังจากที่โครงการ "*โครงการแปลงตัวอย่างของอำเภอ*" มาช่วยสร้างอาชีพได้ 1-2 ปี สมาชิกก็เริ่มทยอยถอนตัวออก เพราะว่าที่ตั้งโครงการอยู่ไกลชุมชน บางคนไม่ไปดูแลส่วนงานที่ตัวเองรับผิดชอบทำให้สัตว์และแปลงผักแห้งตาย เขาจึงนำเป็ดส่วนของตัวเองกลับไปเลี้ยงที่บ้าน เลี้ยงแบบปล่อยเหมือนเดิม ให้เศษอาหารที่เหลือจากครัวเรือน ให้เป็ดหากินเองช่วงกลางวัน ทำให้เป็ดโตช้าและออกไข่น้อย

กระทั่งปี 2562 ได้ร่วมเป็นสมาชิกเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นบ้าน จึงได้เริ่มทำเล้าใหม่ให้มั่นคงยิ่งขึ้น ภายในเล้าได้กั้นแบ่งด้วยตาข่ายลวด แยกไก่ และเป็ด (ลวดตาข่ายป้องกันงูเข้ามากินได้) ภายในเล้าจัดที่ใส่น้ำ ใส่อาหาร พร้อมกับมีรังรองไข่ให้เป็ด ขณะนั้นมีเป็ดประมาณ 40 ตัว ไก่ประมาณ 50-60 ตัว โดยตั้งใจว่าจะเริ่มใหม่เลี้ยงให้ดี และต่อเนื่องเพื่อเป็นรายได้หลักของครอบครัว นอกจากนี้มูลนิธิปิดทองฯ ยังช่วยหาตลาดให้ ที่ผ่านมาแม้จะเลี้ยงอยู่แล้ว แต่ครั้งนี้เป็นการเลี้ยงอย่างมีความรู้ ไม่ว่าจะเป็นการให้ยา การหยอดวัคซีน การเสริมอาหารสำเร็จรูปเพื่อให้เป็ดโตไวและมีคุณภาพ

การคัด
ไข่

การคัดต้องเริ่มจาก
การเลือกไข่ โสนจะ
เลือกไข่ที่ใบสมบูรณ์
ขนาดใหญ่
เอาฟองเล็กๆ ออก
เพราะเชื่อว่าไข่ขนาดที่โต
จะสมบูรณ์กว่าเมื่อเป็ด
ฟักออกมาเป็นตัวแล้ว

ระยะเวลาในการฟักไข่
คือประมาณ 1 เดือน

เลือก
พ่อ-แม่พันธุ์

ส่วนการคัดเลือก พ่อ-แม่พันธุ์
ตัวผู้ ตัวใหญ่ โครงสร้างดี ลักษณะ
เป็นจ่าฝูง ตัวเมีย ดูปีกและขนที่สะอาด สวย
เมื่อเลี้ยงไป 2-3 ปี ควรต้องเปลี่ยน
ซึ่งโสน จะซื้อมาจากคนรู้จัก หรือเอา
พ่อ-แม่พันธุ์ ไปแลกเปลี่ยนกับคนอื่น
เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกเป็ดที่เกิดมาเลือดชิด
จะทำให้เป็ดไม่แข็งแรง ไม่ทนโรค
ถ้าเปรียบเทียบกับการเลี้ยงไก่
เขาบอกว่าเป็ดทนโรคมากกว่า

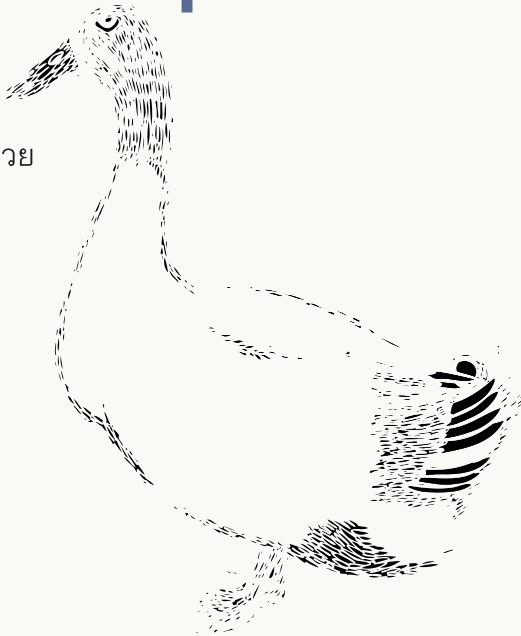

คุ้มค่า คุ้มเวลา

ตั้งแต่ทำเล้าเสร็จก็ไม่มีอะไรที่ต้องหนักใจ เพราะมีที่อยู่ให้เป็ดแล้ว หลังจากนั้นก็ฝึกให้เป็ดเข้าเล้าโดยใช้อาหารล่อ ทำ 2-3 ครั้ง เป็ดก็จำช่วงเวลาการเข้า-ออกเล้า ช่วงกลางวันจะปล่อยให้เป็ดลงเล่นน้ำหากินผักไม้ ใบหญ้า ในป่ากล้วย หรือหากมีเวลาก็หาใบกระถินให้เป็ดเพื่อเสริมธาตุเหล็ก ซึ่งการใช้เวลาในการเลี้ยงไม่นาน เช้าให้อาหาร 10-20 นาที ดูเติมน้ำในถังให้เต็ม ตกเย็นก็เรียกเป็ดมาที่หน้าเล้า ให้อาหาร ไม่ต้องใช้เวลาทั้งวัน ระหว่างวันก็ไปทำงานอย่างอื่นภายในแปลง

ที่ผ่านมาเลี้ยงเป็ดบาบารี่เพื่อบริโภคและแจกจ่ายญาติพี่น้องเป็นหลัก ไม่ค่อยได้ขาย แม้ขายก็ได้เงินไม่มาก โสนบอกว่า ไม่ได้หวังจะได้เงินจากเป็ดเพื่อเลี้ยงครอบครัว แต่หวังให้เป็ดเป็นอาหารของทุกคนที่มีกินไม่ขาด ไม่ต้องไปซื้อ อยากกินเมื่อไหร่ก็ได้ จึงเลี้ยงมาจนกระทั่งทุกวันนี้ เมื่อคนในหมู่บ้านหรือญาติมาเยี่ยม หรือช่วยงานกัน ธรรมเนียมก็คือต้องเลี้ยงอาหาร ก็ได้เป็ดนี่แหละสำหรับทำกับข้าวเลี้ยงกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในหมู่เครือญาติ แบ่งเขา แบ่งเรา ไม่มีอด

ทิศทางการเลี้ยงเป็ดในอนาคต

เป็ดบาบารี่เลี้ยงง่ายไม่ค่อยมีโรค รสชาติดี แต่ไม่ค่อยมีคนเลี้ยง เขาจึงใช้แปลงของตัวเองเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เป็ดชนิดนี้ โดยมูลนิธิปิดทองฯ ช่วยเรื่องการหาตลาด และประสานปศุสัตว์อำเภอ เพื่อขอสนับสนุนยาและเวชภัณฑ์ นี่จึงเป็นกำลังใจในการเลี้ยง ปัจจุบันในหมู่บ้านเริ่มนิยมกินเป็ดบ้างแล้ว ในฤดูท่องเที่ยว หากมีการประชาสัมพันธ์ที่ดีก็จะสามารถขายได้เพิ่มขึ้น ช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอีกด้วย

ผู้ทระนง

ทองดี ชายา

ที่อยู่	หมู่ 1 บ้านบางกรอย ต. ห้วยแม่เพรียง อ. แก่งกระจาน
พื้นที่เกษตร	พื้นที่ 7 ไร่ แบ่งเป็นนาดำ 3 ไร่ นาข้าว กล้วย ทุเรียน หมาก มะม่วง ลองกอง มะไฟ มะเขือ
เลี้ยงสัตว์	ไก่พื้นบ้าน
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	ระบบน้ำและท่อ องค์ความรู้การปลูกข้าว และการทำสารฉีดพ่นไล่แมลง ทุเรียน 30 ต้น และไก่พื้นบ้าน 10 กว่าตัว
ผลการเปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนจากการทำข้าวไร่แบบนาขั้นบันได มาเป็นการทำนาดำ
ความรู้เด่น	การทำนาดำ

“เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาสิเป็นของจริง” คำโบราณคำนี้ยังสามารถใช้ได้ดีโดยเห็นภาพที่ชัดเจน จากการบอกเล่าของ**ลุงทองดี ชายยา** ชายชราวัย 73 ปี แต่ยังมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงมาก ยังสามารถทำนาในเนื้อที่ 3 ไร่ได้อย่างสบาย *“เรื่องเงินไม่ใช่เรื่องใหญ่”* สำหรับชาวปกาเกอะญอ *“สมัยก่อนถ้ามีเงินติดบ้านแค่ 500 บาท สามารถอยู่ได้ถึง 3 ปี”* คนปกาเกอะญอจะพึ่งพิงฐานทรัพยากรธรรมชาติในการหาอยู่หากิน จะใช้เงินเพียงแค่ปีละ 1 ครั้ง เพื่อซื้อมีดและเกลือ ซึ่งเป็นของสำคัญที่ต้องมีติดบ้านติดครัวไว้เสมอ

บ้านบางกลอยบน...ดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์

เมื่อถูกทหารพม่าไล่ยิงครั้งไปทำนาในพื้นที่เขตรอยต่อระหว่างไทยและพม่า ลุงทองดีจึงย้ายลงมาบางกลอยล่างเมื่อปีพ.ศ. 2539 แต่อยู่ได้ประมาณครึ่งปีเพราะเกิดโรคท้องร่วงระบาด เขาจึงกลับไปอยู่บ้านบางกลอยบนอีก 2 ปี แต่เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่รอยต่อเกิดขึ้นอีกครั้ง ทหารพม่ายิงมาทางฝั่งไทย เสียงระเบิดดังตลอดเวลา มีกองกำลังขนาดใหญ่ของพม่าเดินลาดตระเวน หากบ้านใครมีข้าวก็จะปล้น ลุงทองดีตัดสินใจพอภรรยา 3 คน ลูก 12 คน อพยพอีกครั้งเพราะที่นั่นไม่มีความปลอดในชีวิตและทรัพย์สินอีกต่อไป

เริ่มต้นใหม่ที่บางกลอยล่าง

เมื่อประมาณปี 2542 ที่ย้ายลงมายังไม่มีที่ทำกิน จึงขอยืมที่ดินจากผู้ใหญ่บ้านประมาณ 4-5 ไร่มาทำนา แต่ก็ประสบปัญหาเพราะดินบางกลอยล่างไม่เหมาะกับการปลูกข้าวไร่ ชาวปกาเกอะญอที่ย้ายลงมาบางคนยังไม่มีพื้นที่ทำกินก็ไปรับจ้างทำงานข้างนอก หลายคนถอดใจกับการทำนา เลิกปลูกข้าวกินและไปซื้อข้าวที่ตลาดแทน

เมื่อปลูกข้าวไม่ได้ จึงไปทำงานรับจ้างขุดหลุมมะนาว ขุดหลุมละ 1 บาท แถวบ้านโป่งแดง ต่อมาเมื่อภรรยาได้เข้ามาทำงานที่ศูนย์ศิลปาชีพ โดยมีหน้าที่ปักผ้า ทอผ้า มีรายได้รายวันๆ ละ 120 บาท ซึ่งเป็นค่าตอบแทนสำหรับคนที่ผ่านการทดลองงานแล้ว แต่สำหรับคนใหม่ได้ 100 บาท แต่ช่วงแรกที่เข้าทำงานได้วันละ 40 บาท เท่านั้นเอง โดยลุงทองดีก็ได้เข้ามาทำงานในศูนย์ศิลปาชีพด้วยในช่วงนั้น แต่ตนเองอยากจะปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงคนในครอบครัว ซึ่งมีหลายชีวิตมากกว่า เพราะหากไม่มีข้าวกินตลอดปีจะลำบาก ทั้งไม่มีเงินพอที่จะซื้อข้าวเพื่อเลี้ยงสมาชิกจำนวนมากในครอบครัว เขาตัดสินใจขอใช้ที่ดินของพี่ชายที่เสียชีวิตและลูก ๆ หลาน ๆ ไม่ได้กลับมาทำกินเพื่อปลูกข้าว

วิธีการปลูกข้าวไร่

เป็นการปลูกข้าวแบบหยอดเม็ด โดยใช้เสียมขุดดินให้เป็นหลุมขนาดเล็ก และหยอดเมล็ดข้าวประมาณ 10 เมล็ดต่อหลุม พื้นที่นา 3 ไร่ จะได้ข้าวประมาณ 2 ตัน ซึ่งถือว่าน้อยมาก

ทำข้าวไร่ในนาขั้นบันได

เมื่อนำความรู้จากการปลูกข้าวไร่ มาใช้ในพื้นที่บางกลอยล่างกับมีความแตกต่างในเรื่องของสภาพดินฟ้าอากาศ และผลผลิตที่ออกน้อยกว่า ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2555-2556 มูลนิธิปิดทองฯ จึงเข้ามาเสนอให้ทดลองทำข้าวไร่ในลักษณะของนาขั้นบันได และปลูกพริกแซมบริเวณแปลงนา แต่เมื่อการทำข้าวไร่ไม่ได้ผลผลิตเท่าที่ควร ลุงทองดีจึงปลูกมะเขือเพิ่มเติมสำหรับกินในครัวเรือน กระนั้นก็มีปัญหาเรื่องระบบน้ำที่ไม่เหมาะสมกับการทำนาแบบขั้นบันได

ต่อมาทางมูลนิธิปิดทองฯ สนับสนุนให้เกษตรกรปลูกกล้วยในแปลงนา และมีการทำงานร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กระทรวงเกษตร และกรมพัฒนาที่ดิน โดยได้เชิญ อ. เดชา ศิริภัทร จากมูลนิธิขวัญข้าว มาช่วยสอนเรื่องการทำนาแบบปักดำ และปลูกข้าวพันธุ์ ก.ข.6 โดยเพาะเป็นต้นกล้า สำหรับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สนับสนุนในเรื่องการทำปุ๋ยและบำรุงดิน กระทรวงเกษตรสนับสนุนเรื่องพันธุ์กล้า ตอนนั้นปลูกเป็นขั้นบันได ข้าวที่ปลูกขึ้นแต่ได้ผลผลิตไม่ดี การทำนาจึงเปลี่ยนมาใช้เครื่องไถพรวนดินทำนาเหมือนข้างล่าง โดยมีการไปศึกษาดูงานที่ราชบุรี ข้าวเริ่มให้ผลผลิตดีขึ้น เพิ่มขึ้นจากเดิมเป็น 20 ถัง พอบำรุงดินด้วยการไถพรวนดิน ทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นได้ข้าว 2 ตัน

ปี พ.ศ. 2557 เริ่มปลูกกล้วยเสริมบนพื้นที่บริเวณคันนา ร่วมกับเปลี่ยนรูปแบบจากการทำนาแบบขั้นบันไดเป็นการทำนาในที่ลุ่มแบบปักดำกล้า

ขั้นตอน

การทำนาดำ

เริ่มต้นด้วยการไถพรวนดิน โดยใช้เครื่องพรวนดิน ในหนแรกที่เริ่มทำนา จะเติมสารอาหารให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ก่อน โดยใช้ปุ๋ยขี้วัวและแกลบ นำไปใส่ในแปลงแล้วไถพรวนรวมกันกับดิน การเริ่มต้นทำนาดำนั้น ตอนแรกลุงทองดียังไม่มีความมั่นใจ เนื่องจากความรู้ที่มีในการทำนาตลอดชีวิตเป็นการทำข้าวไร่ ที่ไม่ต้องมีการดูแลอะไรเป็นกรณีพิเศษ อาศัยน้ำฝนและดินที่อุดมสมบูรณ์ ก็ทำให้ข้าวได้ผลผลิตดี แต่เมื่อการย้ายอพยพลงมาข้างล่าง ช่วงแรกหลายคนยังคงวิถีการทำข้าวไร่อยู่ แต่สภาพแวดล้อมของพื้นที่ไม่เอื้อต่อการทำข้าวไร่ อากาศค่อนข้างร้อน ทำให้การทำข้าวไร่ไม่ได้ผล หลายคนเริ่มถอดใจหันไปทำสวนเกษตรแบบผสมผสานทดแทนการทำข้าวไร่ ที่ลุงทองดียังคงไม่ยอมแพ้เพราะมีความเชื่อของคนโบราณที่กล่าวว่า

> “*ข้าวสำคัญที่สุดต่อชีวิตมนุษย์*”

ดังนั้น ลุงทองดีจึงยังคงดำรงวิถีการทำนาเป็นหลัก แต่จะทำอย่างไรให้พอกิน ให้พอเลี้ยงคนในครอบครัวที่มีมากถึง 16 คน ดังนั้นจำเป็นต้องแสวงหาความรู้ใหม่ที่จะสามารถมาช่วยเหลือให้การทำนาได้ผลผลิตที่เหมาะสม โดยทดลองการทำนาแบบปักดำ ร่วมกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมีปิดทองฯ มาให้ความรู้

เริ่มต้นทำนาดำด้วยการตัดหญ้า
และไถดะ ซึ่งการทำนาจะ
เริ่มต้นทำในช่วงเดือน 6-7
เพราะเป็นช่วงที่ฝนตก ไถนา
ในเดือน 6 และหว่านข้าวในเดือน 7
และจะสามารถเกี่ยวข้าวได้ในเดือน 12
(เป็นการทำนาปี หรือนาน้ำฝน)

หลังจากไถดะเรียบร้อยแล้ว จึงหว่านปุ๋ย พร้อมกับใช้เครื่องพรวนดิน มาช่วยตีดินให้ดินให้ละเอียด และใส่ปุ๋ยจากมูลสัตว์ต่าง ๆ ที่มีหรือหาได้ในพื้นที่ เช่น ขี้วัว แกลบดำ รำ หรือขี้ไก่ โดยหมักทิ้งไว้ประมาณ 2-3 วัน หลังจากนั้นนำพันธุ์ข้าวเม็ดไปแช่น้ำทิ้งไว้ 2 คืน และนำไปใส่ถุงปุ๋ย เพื่อบ่มราก โดยทิ้งไว้ให้รากออกประมาณ 3 คืน จากนั้นนำไปหว่านตอนนี้ใช้พันธุ์กล้าประมาณชนิดละ 15 กิโลกรัม จำนวน 3 สายพันธุ์ รวม 45 กิโลกรัม ต้องยอมรับว่าการทำนาดำใช้เมล็ดพันธุ์มากขึ้นกว่าการทำนาขั้นบันได ซึ่งปกติการทำนาขั้นบันไดใช้ข้าวเพียง 15 กิโลกรัมเท่านั้น ต่างกันประมาณ 30 กิโลกรัม

ปัญหาที่พบในการทำนาดำ

ปัญหานก หนู และหอยเชอรี่มากินข้าวใหม่ที่กำลังปลูก ทำให้ต้องเพิ่มการหว่านให้หนาขึ้น เป็นเหตุให้ต้องใช้พันธุ์ข้าวมากขึ้นถึง 3 เท่า หรือประมาณ 45 กิโลกรัม เมื่อหว่านแล้วจะได้ต้นกล้าตามสายพันธุ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นเมื่อต้นกล้าแข็งแรงหรืออายุประมาณ 1 เดือน จึงจะนำไปปักดำในกระทงนาที่เตรียมไว้ อีกปัญหาหนึ่งคือ ลักษณะพื้นที่ไม่ราบเรียบเสมอกันทั้งแปลงนา ส่งผลให้ระดับน้ำที่หล่อเลี้ยงต้นกล้าไม่สม่ำเสมอ ซึ่งหากหน้าดินราบเรียบเสมอกัน ประมาณครึ่งเดือนก็จะได้ต้นกล้าที่สามารถนำไปปักดำได้ โดยต้องมีการตัดใบหรือยอดทิ้งก่อน เพื่อจะไม่ให้ใบลู่ลม เพราะจะทำให้ต้นข้าวล้มได้ง่าย อีกอุปสรรคหนึ่งที่เกิดขึ้นคือ โครงรถไถนาเสื่อมสภาพบางครั้งก็ใช้ไม่ได้ ปัจจุบันใช้โครงรถไนนามือสองซึ่งสภาพไม่ดี บางครั้งก็ใช้ไม่ได้

การเก็บและคัดเมล็ดพันธุ์

มีการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ในปีถัดไป รวมทั้งมีวิธีการคัดเมล็ดพันธุ์ข้าวแบบดั้งเดิม โดยนำเมล็ดพันธุ์ที่คัดไว้ไปตาก และนำไปเก็บเป็นพันธุ์ข้าว วิถีการทำนาส่วนหนึ่งต้องการเก็บเมล็ดพันธุ์ดั้งเดิมให้คงอยู่กับคนในพื้นที่

สายพันธุ์ข้าวที่ปลูก

ข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่ใช้ทำเมล็ดพันธุ์และปลูกไว้กินได้แก่ พันธุ์บือกิ พันธุ์บือกิซู และพันธุ์ว้าจือ รวมถึงข้าวเหนียวพันธุ์ปะอีว้า (ข้าวเหนียวขาว) โดยลักษณะและความแตกต่างของทั้ง 3 สายพันธุ์ คือ

- พันธุ์บือกิซู และพันธุ์ว้าจือ เป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองของชาวปกาเกอะญอ รสชาติดี มีความนุ่ม

- พันธุ์บือกิซู เมล็ดข้าวจะเป็นสีดำลาย ๆ พันธุ์บือกิซูเป็นข้าวของสุพรรณบุรี โดยลุงทองดีสนใจที่จะทดลองปลูกในดินบริเวณนี้ พบว่า พันธุ์บือกิซูสามารถปลูกได้ดีในสภาพดินตรงบริเวณนี้ ซึ่งมีลักษณะเป็นดินเหนียวปนทราย

การลงทุนในการทำนาดำ

ลงทุนในการทำนาดำ มีค่าใช้จ่ายทั้งหมด ได้แก่ ค่าไถพรวน ค่าจ้างถอนหญ้า ค่าไฟจากการสูบน้ำ รวม ประมาณ 2,000 บาท (ไม่รวมแรงงานซึ่งส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก ทำให้ต้นทุนต่ำ)

จุดเด่นและจุดด้อยของการทำนาดำ

จุดเด่นคือใช้พื้นที่น้อย เนื่องจากหากเป็นการปลูกข้าวไร่ในปริมาณที่ให้ได้ผลผลิตที่เท่ากัน ข้าวไร่จะใช้พื้นที่ในการทำนามากกว่านาดำ โดยทำนาดำจะได้ข้าวมากกว่า 2 เท่า ส่วน**จุดด้อย** คือ กระบวนการและขั้นตอนในการทำนาดำจะมีขั้นตอนมากกว่า ดังนั้นจะมีบางแปลงที่มีการลงแขกร่วมกันทำในที่ดินผืนเดียวกัน เช่น ทำนาร่วมกัน 5 ไร่ แต่ทำ 4 คน แต่มีการจัดแบ่งเป็นล็อก ๆ ทำเป็นกระทงนาแยกปลูกแต่ละคน

พิธีเรียกขวัญข้าวกับความเชื่อของชาวปกาเกอะญอ

ชาวปกาเกอะญอยังคงทำพิธีเรียกขวัญข้าวเป็นประจำทุกปี ซึ่งจะทำในช่วงก่อนปีใหม่หรือในช่วงที่ข้าวออกรวงตั้งท้อง โดยมีความเชื่อว่าเมื่อเราปลูกข้าวจะมีข้าวร่วงหล่น หรือบางส่วนโดนนกหนูเอาข้าวกินไป เป็นการเรียกขวัญเพื่อให้แม่โพสพกลับมาดูแลข้าว เครื่องเซ่นไหว้แม่โพสพประกอบด้วยต้นอ้อย หมากกับพลูม้วนเป็นคำ หัวเผือก หัวมัน ข้าวห่อใส่กระทง ไข่ต้ม เทียน และเหล้า 5 ขวด

ความเชื่อเรื่องการขายข้าว/ขายเมล็ดพันธุ์

ชาวปกาเกอะญอ มีความเชื่อตั้งแต่สมัยโบราณว่า ห้ามขายข้าวเปลือกหรือขายข้าวสารให้กันโดยจะไม่มีการทำการซื้อขายเป็นเงินไม่มีการขายข้าวแต่จะให้ฟรี ซึ่งสามารถให้ได้ทั้งข้าวสารหรือข้าวเปลือก โดยมีความเชื่อว่า หากวันข้างหน้าขายข้าวหรือขายพันธุ์ข้าว จะทำมาหากินไม่ขึ้น จะไม่มีข้าวเหลือไว้กิน โดยวิถีของพี่น้องชาวปกาเกอะญอเป็นระบบพี่น้องที่พึ่งพาอาศัยกัน ใครมีมากจะเผื่อแผ่ให้คนมีน้อย แต่จะไม่ทำการซื้อขายกัน

“ปลูกข้าวไปเรื่อย ๆ ถ้าเราไม่ทำทุกปี พันธุ์ข้าวจะสูญพันธุ์ไป พ่อแม่เคยบอกไว้ว่า ถ้าไม่ตังค์..ยังมีข้าว..อยู่ได้ วิถีชีวิตชาวปกาเกอะญอใช้ตังค์ปีละครั้งเพื่อซื้อเกลือซื้อมีด ถ้ามีคนนำช้าง 1 เชือก กับ ข้าว 1 ถ้วยมาแลก พ่อแม่สอนว่า ให้เลือกเอาข้าวไว้ เพราะช้างได้มาก็ทำอะไรไม่ได้”

เพิ่มเติมเรียนรู้

ลุงทองดีนับเป็นคนหนึ่งที่มีความรู้ในเรื่องของการปลูกข้าวไร่เป็นอย่างมาก แต่สิ่งที่เขาอยากเรียนรู้เพิ่มเติมคือ การทำยากำจัดแมลงจากสารสกัดจากธรรมชาติ เพราะไม่ต้องการใช้เคมีในการปลูกข้าวเพื่อให้คนในครอบครัวอันเป็นที่รักกินนั่นเอง

นักสู้
ผู้ไม่ยอมแพ้ต่อโชคชะตา

นายแพะ

ที่อยู่	หมู่ 1 บ้านบางกลอย ต.ห้วยแม่เพรียง อ.แก่งกะจาน จ.เพชรบุรี
พื้นที่เกษตร	พื้นที่ 5 ไร่ ประกอบด้วย มะนาว กล้วย ละมุด พริกพราน ฯลฯ
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	ระบบน้ำ
ผลการเปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนจากการปลูกข้าวไร่ไม่ได้ผลผลิต มาเป็นการปลูกมะนาว
ความรู้เด่น	การปลูกมะนาว (พันธุ์แป้นรำไพ และแป้นพวง)

ลุงแพะเดิมอาศัยอยู่บ้านบางกลอยบนซึ่งมีสภาพเป็นป่า และได้ย้ายลงมาในช่วงเวลาเดียวกับคนอื่นๆ คือราวช่วงปีพ.ศ. 2539 การปลูกข้าวไร่แบบเดิมที่เคยทำที่บ้านบางกลอยบนเป็นความท้าทายเมื่อย้ายมาทำที่บางกลอยล่าง เนื่องลักษณะพื้นที่ไม่อำนวยและขาดแคลนน้ำ จากพื้นที่ 5 ไร่ เขาได้ข้าวเพียง 2-3 ถัง

“*เมื่อข้าวทำไม่ได้ ก็ต้องไปรับจ้าง*” เขาเลิกปลูกข้าวไร่มาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2543 และไปรับจ้างทำทุกอย่างตามแต่จะมีคนจ้าง ทั้งหาปลา ไถหญ้า ในปีพ.ศ. 2558 เมื่อมูลนิธิปิดทองฯ เข้ามาจัดสรรระบบน้ำสำหรับการเกษตรให้กับชาวบ้าน เขาจึงกลับมาทำการเพาะปลูกในไร่ของตนอีกครั้ง โดยเริ่มจากการทำสวนกล้วย หลังจากเก็บกล้วยขายได้ประมาณ 2 ปีจึงปลูกมะนาวต่อเพราะไปเห็นพื้นที่ต้นแบบที่บ้านโป่งแดง ต.ห้วยแม่เพรียง โดยได้กิ่งพันธุ์มะนาวมาจากบ้านแม่ประโดน เมื่อนำไปปลูกพบว่า มะนาวมีอัตราการรอดสูง นอกจากมะนาวเขายังปลูกพืชอย่างอื่นเพิ่มเติม เช่น ละมุด พริกพราน ส่วนมะละกอที่ทดลองปลูกประมาณ 50 ต้นนั้นไม่รอดเพราะกวางลงมากินยอดตายหมด

วิธีการปลูกมะนาวและการดูแลรักษา

เมื่ออ่านหนังสือไม่ออก เขาจะใช้เทคนิคครูพักลักจำ แล้วลองเอามาทำเอง นอกจากการออกแบบระบบน้ำแบบกาลักน้ำซึ่งลุงแพะคิดขึ้นมาเองแล้ว การปลูกมะนาวต้องให้แต่ละต้นห่างกันประมาณ 3 วา เมื่อเริ่มปลูกใหม่ ๆ จะให้น้ำนิดหน่อยเพื่อให้รากเดิน หลังจากนั้นคอยสังเกตที่อาการของต้นมะนาว ในช่วงแรกไม่ได้ใส่ปุ๋ยหรือดูแลอะไรเป็นพิเศษ จนเข้าปีที่ 2 จึงเริ่มใส่ปุ๋ยยูเรียโดยการหว่านรอบต้น ใส่ไปทั้งหมด 10 รอบใน 1 ปี เมื่อมะนาวอายุประมาณ 2-3 ปี จะสามารถเก็บเกี่ยวได้

มีคนต้องการให้ลุงแพะเก็บกิ่งพันธุ์มะนาวไว้เพื่อใช้เป็นกิ่งตอนเพราะมีกิ่งก้านที่ใหญ่กำลังดีเหมาะสำหรับการตอน และให้ค่ากิ่งพันธุ์ในราคากิ่งละ 10 บาท โดยคนซื้อจะเข้ามาตอนเองในสวน

เทคนิคการตอนกิ่งมะนาว

เมื่อเลือกกิ่งพันธุ์ได้แล้ว ให้ใช้มีดปาดรอบ ๆ บริเวณที่จะตอนกิ่งและเอาเปลือกของกิ่งพันธุ์ออก หลังจากนั้นต้องเอามีดขูดเนื้อเยื่อออกนิดหน่อย เอากาบมะพร้าวมาผ่าเป็นแนวยาว และนำมาห่อและมัดทิ้งไว้ประมาณ 1 เดือนหรือ 1.5 เดือน แต่ถ้าฝนไม่ตกเลยแค่ 20 กว่าวันรากก็จะเดิน แต่หากฝนตกและมีน้ำแช่ในถุงขุยมะพร้าวก็จะรอนานกว่ารากจะเดิน

ปลูกมะนาว

ค่าใช้จ่าย

ค่ายูเรีย จำนวน
5 กระสอบ ๆ ละ 750 บาท
ใส่รอบละ 1 กระสอบ
มีการฉีดยากันแมลง หนอน
ที่ทำให้ใบมะนาวเสียหาย
โดยฉีดอาทิตย์ละครั้ง
หรือปีละครั้ง

โรคและแมลง

พบว่า โรคที่เกิดขึ้นกับมะนาว เช่น หนอน เพลี้ย โรคใบมีจุดสีน้ำตาล วิธีแก้ คือ ใช้ยาฆ่าแมลงกระปุกละ 450 บาท หากไม่ใช้ยาเคมีจะทำให้ผลผลิตเสียหาย หรือหากเก็บไม่ทันจะเน่าเสียหายดังนั้น จำเป็นต้องใช้สารเคมีร่วมด้วย กระปุกหนึ่งสามารถใช้ได้ 2 ครั้ง ลุงแพะเคยรับจ้างปลูกมะนาว ทำให้ทราบว่าโรคที่ทำลายมะนาว ทำให้มะนาวไม่ได้ผลผลิต คือ โรคและแมลงต่าง ๆ

รายได้
ที่เกิดขึ้น

ตอนนี้ลุงแพะขายมะนาวได้ 4 รอบ โดยช่วงมะนาวแพงขายได้ราคาดี สามารถเก็บไปขายได้ 2 รอบ ๆ ละ 1,000 ลูก ๆ ละ 4 บาท แต่เก็บได้เพียง 2 รอบ หลังจากนั้นราคาเริ่มตก ตอนนี้จากลูกละ 4 บาท เหลือเพียงลูกละ 0.80 สตางค์เท่านั้นเอง การขายมะนาว ลุงแพะจะนำมะนาวไปขายข้างนอกที่ตลาดห้วยเสือ เพราะจะได้ราคาที่สูงกว่าขายในพื้นที่ ซึ่งมะนาวจะสามารถเริ่มเก็บขายได้ประมาณช่วงเดือนมิถุนายน

แนวทางในอนาคต

อยากจะปลูกมะนาวเพิ่ม และอยากจะลงขนุนพันธุ์ทองประเสริฐ เนื่องจากการปลูกขนุน มีคนบอกว่าได้ราคาดี ขนุนให้ผลผลิตเร็ว ลุงแพะเล่าว่าขนุนกิ่งเท่าแขนก็ออกให้ลูกแล้ว โดยต้นกล้าขนุนต้นละ 50 บาท และเรื่องตลาด ลุงแพะมองว่าในอนาคตถ้าอยากให้ได้ผลผลิตราคาสูง จำเป็นต้องขนไปขายเองที่ตลาด แต่ต้องมีปริมาณมากพอสมควร เพราะจะได้ราคาที่ดีกว่าขายผ่านนายหน้า

ปัญหาอุปสรรคในการปลูกมะนาว

การปลูกมะนาวนั้นจริง ๆ ใช้ต้นทุนสูง เขาจึงให้น้ำเฉพาะในช่วงหน้าแล้งเท่านั้น โดยใช้ระบบน้ำผ่านสายยางรดที่ต้นมะนาว สภาพพื้นที่ดินที่นี่ ดินไม่มีธาตุอาหารเลย ทำให้ดินไม่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้นหาก จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยช่วยบ้างก็จะดี และขณะนี้ผลผลิตมะนาวก็ยังมีไม่ดกมากนัก

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มผู้ปลูกมะนาว

พบว่า กลุ่มผู้ปลูกมะนาวได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่ปลูกมะนาวร่วมกับกล้วย บางคนลงปลูกในปีเดียวกัน แต่เมื่อเกิดโรคหรือแมลงระบาด และคนสมัยก่อนจะอ่านหนังสือภาษาไทยไม่ออก จึงไม่สามารถอ่านฉลากยาได้ บางคนไม่มีเงินทุนในการซื้อ

ไก่บ้าน ๆ

สนอง คำสอน

ที่อยู่	หมู่ 2 บ้านโป่งลึก ต.ห้วยแม่เพรียง อ.แก่งกะจาน
พื้นที่เกษตร	พื้นที่ 30 ไร่ ประกอบด้วย ทุเรียน 40 ต้น กล้วย มะนาว กาแฟ เงาะ มังคุด ไผ่ ฯลฯ
เลี้ยงสัตว์	ไก่พื้นบ้าน
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	ไก่พื้นบ้าน 200 กว่าตัว ได้รับการสนับสนุนอาหารไก่ การอบรมให้ความรู้ในเรื่องการเลี้ยงไก่ และอุปกรณ์ในการทำกรงไก่ เช่น ตาข่าย สังกะสี ตะปู
ผลการเปลี่ยนแปลง	เลี้ยงไก่พื้นบ้านและขยายพันธุ์ไก่พื้นบ้านเพื่อจำหน่าย
ความรู้เด่น	การเลี้ยงไก่พื้นบ้าน

การทำการเกษตรแบบผสมผสาน บางครั้งมีความเสี่ยง เนื่องจากเกษตรกรไม่สามารถกำหนดได้ว่าในแต่ละปีผลผลิตทางการเกษตรจะออกมากหรือน้อยเพียงใด ความสำเร็จในอาชีพเกษตร มีปัจจัยหลายประการ เช่น สภาพภูมิอากาศ โรคและแมลง กลไกการตลาด รวมถึงตัวเกษตรกรเอง เช่นเดียวกับลุงสนองและป้าอี้ สองสามีภรรยา ที่มีพื้นที่กว่า 30 ไร่ และตั้งใจจะปลูกทุเรียน โดยคาดหวังว่าทุเรียนจะช่วยสร้างรายได้หลักให้กับครอบครัว เมื่อทุเรียนที่นำมาปลูกกว่า 40 ต้นเริ่มให้ผลผลิต แต่ลุงสนองบอกว่าจริง ๆ แล้วการทำทุเรียนไม่ง่ายเลย ต้องใช้ทุนสูง และต้องดูแลจัดการอย่างใกล้ชิดเมื่อเกิดโรคและแมลง

สวนทุเรียนกำลังจะไปได้ดีแต่โชคร้ายลุงสนองพลาดตกจากต้นทุเรียน ทำให้ต้องรักษาตัวอยู่นานแรมปี ไม่สามารถเดินได้อย่างปกติ สวนทุเรียนจึงไม่มีคนดูแลต่อ ต้นทุเรียนในสวนกลายเป็นอุทาหรณ์สอนใจถึงความไม่แน่นอนในชีวิตของมนุษย์ ที่ไม่รู้ว่าวันนี้โชคดีแต่พรุ่งนี้อาจจะโชคร้ายก็ได้ แต่ก็ยังดีที่ในสวนยังมีกล้วยที่ช่วยพยุงครอบครัวและสร้างรายได้ให้ดีกว่า กล้วยช่วยให้ลุงสนองมีรายได้สม่ำเสมอ คือ สามารถมีเงินเข้าบ้านทุก ๆ 15 วัน จะตัดกล้วยครั้งหนึ่ง *"ได้น้อย..แต่ได้เรื่อย ๆ"* มีรายได้อยู่ที่ประมาณ 4,000-5,000 บาท

จุดอ่อนของกล้วยคือเรื่องราคา บางครั้งราคาถูก บางครั้งกล้วยล้นตลาดโดยเฉพาะกล้วยหักมุก บางครั้งกล้วยเป็นโรคตายพราย (เป็นเฉพาะกับกล้วยน้ำว้า) หรือมีหนอนกินไส้ หนอนเจาะในไส้ แต่จุดเด่นของกล้วยน้ำว้าคือ จะมีตลาดที่สามารถส่งขายได้ตลอดและ ในช่วงที่ได้ราคาสูง จะราคากิโลกรัมละ 25-30 บาท ช่วงราคาถูกสุดคือ 8 บาท และภายหลังจากต้นกล้วยออกเครือแล้ว ต้นกล้วยส่วนที่เหลือจะนำมาตัดให้หมูและไก่กินได้ แต่บางคนว่า กล้วยหักมุกมีรสชาติฝาดมากกว่ากล้วยน้ำว้า ดังนั้นเวลานำหยวกกล้วยมาให้ไก่พื้นบ้านกินจะให้กินเฉพาะหยวกกล้วยน้ำว้าเท่านั้น เพราะกล้วยหักมุก จะมีรสชาติฝาด ไก่ไม่กิน

ไก่พื้นบ้านทนต่อสภาพอากาศและนิเวศในพื้นที่

มูลนิธิปิดทองฯ ให้การสนับสนุนเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการ และมีความต้องการเลี้ยงไก่พื้นบ้าน นอกจากการอบรมให้ความรู้แล้ว มูลนิธิฯ ยังสนับสนุนอาหารไก่ มีเจ้าหน้าที่เข้ามาช่วยฉีดวัคซีนให้ไก่ ในตอนนั้นลุงสนองได้รับไก่พื้นบ้าน 200 กว่าตัว และได้รับอุปกรณ์ในการทำกรงเลี้ยงไก่ เช่น ตาข่าย สังกะสี และตะปู

ลุงสนองและป้าอี้ช่วยกันเลี้ยงและขยายพันธุ์ไก่ โดย มีไก่รวมประมาณ 200-300 ตัว ลูกไก่ที่ขายจะมีอายุตั้งแต่ 2 อาทิตย์ขึ้นไป ราคาตัวละ 15 บาท โดยไก่ของลุงสนองเป็นที่ต้องการของตลาดในพื้นที่ โดยคนในชุมชนจะซื้อตอนที่ไก่ยังเล็กเพื่อนำไปเลี้ยงต่อจนโตและใช้เป็นอาหารในครัวเรือน หลายคนให้ความเห็นว่า ไก่ลุงสนองแข็งแรงกว่าไก่ที่ลงไปซื้อจากตลาดข้างล่าง การเลี้ยงไก่พื้นบ้านในแบบของลุงสนองเป็นการเลี้ยงแบบพึ่งพิงธรรมชาติและใช้อาหารที่มีในพื้นที่ ทำให้ไก่ปรับตัวได้ดี

วิธีการเลี้ยง ไก่บ้าน

อาหารไก่

ต้องให้อาหารและน้ำอย่างสม่ำเสมอและเพียงพอทุกวัน อาหารไก่ เช่น ข้าวโพดบด ข้าวสุก หยวกผสมใส่รำ กล้วยสุก กระถินและหญ้า รวมทั้งข้าวโพดบด โดยฝึกให้ไก่ หัดกินไปเรื่อย ๆ ข้าวโพดบดจะซื้อบ่อย

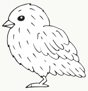

การให้อาหาร คลุกอาหารผสมกับวิตามิน หากมีการให้ยาถ่ายพยาธิใส่ผสมในอาหาร จะไม่ค่อยพบเจอโรคไก่เหงา ไก่ขี้ขาว หากให้ไก่กินใบไม้ใบหญ้า จะช่วยเรื่องระบบย่อยอาหาร ทำให้ไก่แข็งแรงและประหยัดเงินทุน

ช่วงเวลาในการให้อาหารเย็น คือ ประมาณ 5 โมงเย็น ไก่จะมากินอาหารและเข้าคอกนอน การเลี้ยงไก่ในเล้าจะดีกว่าการเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติ เพราะจะช่วยในเวลาที่ต้องคัดไก่ขายและรักษาพยาบาลได้ง่ายขึ้น ส่วนตัวไหนที่เริ่มมีอาการผิดปกติ ก็คัดแยกออกมาดูแลต่างหาก

การเลี้ยงในเล้าช่วยป้องกันสัตว์ร้ายที่จะเข้ามาทำอันตราย รวมถึงป้องกันไม่ให้ไก่หลุดไปที่อื่น การเลี้ยงในเล้าร่วมกับการให้ไก่ได้เดินเล่นในสวน จะช่วยให้ไก่แข็งแรง มีภูมิต้านทาน และง่ายในการจัดการดูแล

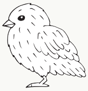

ลูกเจี๊ยบ

เมื่อไก่มีอายุน้อยกว่า 2 เดือน ต้องต้องดูแลอย่างใกล้ชิด เช่น เวลาฝนตกมาก ๆ ลูกเจี๊ยบจะหนาวตายได้ ดังนั้นต้องมีการสุมไฟ เพื่อให้ความอบอุ่น ทั้งกันยุงและริ้น รวมถึงดูแลเมื่อเจ็บป่วย

พ่อแม่พันธุ์

พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ ควรมีไม่เกิน 4-5 คอก และต้องเปลี่ยนแม่พันธุ์ใหม่ วิธีการคัดเลือกไก่ที่นำไปเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ คือดูจาก หลังต้องไม่ค่อม แม่พันธุ์ควรตัวสูงใหญ่ แม่ไก่ต้องเลี้ยงลูกได้ดี หากเลี้ยงลูกไม่รอดก็ไม่เอา เช่น แม่ไก่บางตัวเหยียบลูกตาย แม่พันธุ์อาจจะคัดจากในฟาร์มได้ แต่พ่อพันธุ์ซื้อมาจากข้างนอก ได้มาจากกำนันแหล่ม แก่งกะจาน ดังนั้นวิธีการดูไก่พันธุ์ที่ดี คือ “หางดก อกตั้ง หลังไม่ค่อม” แม่พันธุ์จะดูตั้งแต่เป็นสาว แม่พันธุ์ที่ดีต้องเลี้ยงดี ไม่เหยียบลูกตาย ไม่ปล่อยลูกหาย

สัตว์ที่เป็นอันตราย

สัตว์ที่เป็นอันตรายต่อไก่ คือ งู ตะขาบ และในพื้นที่รอบ ๆ บริเวณ ยังมีเหยี่ยวพังพอน รวมถึงมีหมาป่าด้วย ดังนั้นวิธีการป้องกัน อันตรายจากสัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้ คือ การทำตาข่ายตาถี่ เพื่อป้องกันไม่ให้งูเข้าไปได้ ลูกเจี๊ยบเมื่อโดน แมงป่องหรือตะขาบกัดอาจตายได้ ดังนั้นในช่วงกลางวันควร ปล่อยให้ไก่ออกเดินเล่นเข้าไปในสวนเพื่อกินอาหาร จากธรรมชาติ การให้แม่ไก่ฟักลูกเจี๊ยบเองโดยวิธีกกไข่ ลูกไก่จะแข็งแรง

ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยความสำเร็จคือ การอนุบาลลูกเจี๊ยบให้แข็งแรง โดยในช่วงเวลาที่สำคัญคือ ตั้งแต่วันที่ 1-15 โดยจะนำไข่ไปให้แม่มันฟักและปล่อยให้หากินเองตามธรรมชาติในไร่ในส่วน ร่วมกับผสมหยวกกล้วยสับให้เสริมกับอาหารสำเร็จรูปเป็นการลดต้นทุนค่าอาหารไก่ และยังช่วยให้ไก่แข็งแรง อารมณ์ดี ไก่ได้ออกกำลังกายเพราะเดินเล่นในสวนทุกวัน อีกจุดหนึ่งที่สำคัญคือ ต้องมีการก่อควันไฟให้ไก่ตอนฟักไข่ เพราะลูกไก่ต้องการความอบอุ่น กางมุ้งเพื่อป้องกันตัวริ้น อาหารและน้ำต้องมีตลอด ให้อาหารวันละ 2 มื้อ โดยจะนำอาหารมาใส่กระปุกให้ไก่กิน ให้พืชเสริมเพื่อบำรุงร่างกายจะทำให้ไก่แข็งแรงมีภูมิต้านทางโรคที่ดี คือ การให้ไก่ได้กินผักหรือสมุนไพรที่มีประโยชน์บางชนิด เช่น ใบมะระขี้นกและตำลึง ช่วยให้ไก่ไม่ค่อยเจ็บป่วยหรือเป็นโรคหวัด ร่างกายแข็งแรง หรือกระถินช่วยในเรื่องระบบขับถ่ายเหมือนยาระบาย

การดูแลไก่เวลาเจ็บป่วย

ผู้เลี้ยงจำเป็นต้องใส่ใจเมื่อไก่เจ็บป่วย ตัวอย่างเช่น

- ไก่ขาเจ็บ ไก่ตีกัน ต้องแยกไก่ที่เจ็บเพื่ออนุบาล ถ้าไก่เดินไม่ได้จะใช้ตะไคร้พันขา ทายาหม่อง ช่วยให้กระดูกต่อกันได้ไว หรือนำขมิ้นหรือไพลมาประคบเพื่อแก้ปัญหาเรื่องกระดูกของไก่

- โรคตาฟาง ตาเจ็บ หรือไก่มีอาการตาติดกัน ลืมตาไม่ขึ้น ให้ตัดเอาเถ้าตำลึง (เถ้าตำลึงจะมีรูตรงกลาง) ซึ่งมีน้ำค้างในนั้น นำมาเป่าใส่ตาไก่ นำเอาน้ำในเถ้าตำลึงเป่าใส่ตาไก่ พบว่า เป็นความรู้ซึ่งใช้กันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เกี่ยวกับโรคตาของไก่โดยทำติดต่อกัน 3 วันหาย

รายได้จากการเลี้ยงไก่เป็นรายได้ที่น่าพอใจ แถมไม่ต้องออกแรงมากเหมือนการทำสวน หากคิดจะเริ่มต้นเลี้ยงไก่เป็นอาชีพนั้น จำนวนที่เหมาะสมในการเลี้ยงไก่รวมกับลูกเจี๊ยบด้วย ไม่ควรเกิน 200 ตัว เพราะมากกว่านี้จะดูแลไม่ทัน

ปัจจุบัน มีนักท่องเที่ยวเข้ามาหมู่บ้านโป่งลึกมากขึ้น ดังนั้นต้องมีการพัฒนาเรื่องอาหารการกินให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งในอนาคตลุงสนองและป้าอี้อาจจะเลี้ยงไก่เป็นอาชีพหลักก็เป็นไปได้ แต่ทั้งนี้ต้องดูตลาดในพื้นที่และปริมาณนักท่องเที่ยวในอนาคตก่อน ตอนนี้อยู่ระหว่างการศึกษาวิธีการเลี้ยงและกลุ่มลูกค้าในอนาคต

หลากหลาย
หลอมรวม

ยุ้ง นาวะ

ที่อยู่	หมู่ 2 บ้านโป่งลึก ต.ห้วยแม่เพรียง อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี
พื้นที่เกษตร	พื้นที่ 10 ไร่ ประกอบด้วย เกษตรผสมผสาน กล้วย มะนาว ผักสวนครัว พริก มะเขือ ยอดฟักทอง ถั่ว ฯลฯ
เลี้ยงสัตว์	ไก่พื้นบ้าน
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	ไก่พื้นบ้าน 100 ตัว
ผลการเปลี่ยนแปลง	สวนเกษตรผสมผสาน (เกษตรอินทรีย์)
ความรู้เด่น	เกษตรผสมผสาน การปลูกถั่วและฟักทอง และการเก็บเมล็ดพันธุ์

สวนเกษตรผสมผสานในพื้นที่ 10 ไร่ของลุงยุ้ง มีทั้งผัก ผลไม้และสมุนไพรพื้นบ้านมากมาย บางอย่างเอาไปขาย บางอย่างเอาไว้กิน บางอย่างเอาไว้ดู บางอย่างลุงยุ้งอยากทดลองปลูกดูว่าจะสามารถขึ้นได้หรือไม่ โดยรวมแล้วน่าจะมีพืชผัก สมุนไพร และผลไม้ที่กินได้ไม่น้อยกว่า 50 ชนิด อาทิเช่น ทุเรียน เงาะ กาแฟ สัปปะรด มะนาว กล้วย บอนกลอย พริกไทย ใบชะพลู กระเจี๊ยบ (มี 3 สายพันธุ์) ยังไม่รวมกับข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ฯลฯ และผักพื้นบ้านที่คนในท้องถิ่นกินเป็นอาหารอีกมากมาย พืชผักหลายอย่างไม่ได้นำไปขายแต่เก็บไว้กินเอง ลุงยุ้งขายผักไม่กี่ชนิด เช่น ถั่วฝักยาว ฟักทอง พริก มะเขือ ลุงยุ้งจะเน้นการปลูกให้มาก ที่สำคัญคือปลูกไว้ให้คนในครอบครัวได้มีไว้กิน ส่วนไม้ดอกก็ปลูกไว้เพื่อความสบายตาสบายใจ เป็นความภาคภูมิใจที่สามารถใช้พื้นที่ดินได้อย่างคุ้มค่าและสามารถเลี้ยงลูกเลี้ยงหลานได้ สวนของลุงยุ้งเป็นตัวอย่างที่ดีของคนที่ขยันจะไม่อดตาย พืชผักนานาชนิดสามารถนำไปขายให้กับคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้ผ่านกลุ่มแม่บ้านที่จะนำไปทำอาหารให้กับนักท่องเที่ยวและตลาดผู้บริโภค

จุดหักเหในชีวิตเปลี่ยน

ก่อนมาทำเกษตร ลุงยุ้งก็ทำงานรับจ้างทั่วไป ได้ค่าแรงรายวันเพราะคิดว่าน่าจะสามารถสร้างตัวได้ แม้ลึก ๆ ในใจอยากทำสวนทำไร่มากกว่า แต่ก็ทำไม่ได้ เพราะตอนนั้นลูก ๆ ต้องใช้เงินเรียนหนังสือและซื้อนม ลุงยุ้งมีลูกทั้งหมด 9 คน เสียชีวิตไปแล้ว 2 คน ตอนลูกตายลุงยุ้งเสียใจมากไม่อยากทำงาน หมดอาลัยตายอยากกับชีวิต ไม่อยากออกไปทำงานรับจ้างอีก ต้องการที่จะอยู่ใกล้ ๆ ครอบครัวมากกว่า ภรรยาลุงยุ้งได้มาทำอาชีพทอผ้าที่ศูนย์ศิลปาชีพ ได้รับค่าแรงวันละ 100 บาท ส่วนลูกบางคนก็โตทำงานได้ ลูกชาย 2 คนสมัครเป็นทหารพรานไปทำงานที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ จะส่งเงินกลับมาให้ลุงยุ้งประมาณ 1,000-2,000 บาททุกเดือน

การทำการเกษตร...งานที่เราเป็นนายตัวเอง

การทำเกษตรนำความสุขมาให้ลุงยุ้งมากกว่า แม้จะได้เงินน้อย แต่เราได้เป็นนายตัวเอง “*อยากจะพักตอนไหนก็ทำได้ จะทำ 1-2 ชั่วโมงก็ได้ ไม่มีใครมาบังคับเรา เราต้องบังคับใจเราเอง แต่ต้องเตือนสติตัวเองเสมอว่าอย่าขี้เกียจ ดังนั้นการทำเกษตรแบบผสมผสานในที่ดินของตนเอง ลุงยุ้งมองว่าสบายใจมากกว่าการไปรับจ้างที่ต้องไปเป็นลูกจ้างเขา*” ลุงยุ้งว่า

เมื่อสมัครเข้าร่วมโครงการกับมูลนิธิปิดทองฯ ลุงยุ้งได้รับไก่พื้นเมือง 100 ตัว ทางมูลนิธิฯ ต้องการให้เกษตรกรเลี้ยงไก่ไว้กินเอง ส่วนที่เหลือสามารถนำไปขายให้กับนักท่องเที่ยวหรือเพื่อนบ้านได้ ที่ผ่านมาเคยนำไปขายนักท่องเที่ยวได้ 6 คน ได้เงินมา 2,000 บาท โดยขายกิโลกรัมละ 80 บาท

การทำเกษตรผสมผสานใช้หลักการง่าย ๆ "อยากปลูกอะไรก็ปลูก"

ทำเกษตรผสมผสานมา 5 ปี แล้ว เริ่มแรกปลูกพริกนก มะเขือ และข้าวไร่ แม้ไม่ได้มีหลักการหรือออกแบบวางแผนอะไรในที่ดินมากนัก แต่ก็ให้ความสำคัญกับระบบน้ำ ต้องดูว่า พืชชนิดไหนต้องการน้ำมาก หรือชนิดไหนต้องการน้ำน้อย เพราะถ้าพืชที่ต้องการน้ำมากก็เอาไป ปลูกไว้ใกล้กับแหล่งน้ำเลย เช่น ยอดฟักทอง พริก มะเขือ จะปลูกใกล้ ริมตลิ่ง เมื่อทำเกษตร แรกเริ่มเลยได้ปลูกกล้วย ตามด้วยมะนาว พันธุ์ยักษ์เพราะทนโรค และยังทดลองเอาพันธุ์อื่น ๆ มาปลูกด้วย เช่น แป้นรำไพ แป้นพวง เป็นต้

ดินบริเวณสวนของลุงยุ้งค่อนข้างดี เป็นดินปนทราย ปลูกอะไร ก็งาม ดังนั้นเป็นการช่วยส่งเสริมในการทำเกษตรผสมผสานที่เป็น เกษตรอินทรีย์ของลุงยุ้ง เพราะไม่ต้องใส่ปุ๋ยและดูแลมาก โดยสวนของ ลุงยุ้งมีจุดเด่นดังนี้

1. “ไม่ได้ใช้สารเคมี” เลย ส่วนหนึ่งมองว่าการใช้ปุ๋ย ใช้ยาเป็น การสิ้นเปลืองสูง และไม่ปลอดภัย
2. มีการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง เช่น ถั่ว ฟักทอง พริก

อย่างไรก็ตาม ก็พบอุปสรรคในการทำเกษตรผสมผสานคือ เครื่องสูบน้ำยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ เพราะเป็นเครื่องสูบน้ำที่ใช้น้ำมัน เบนซินทำให้ต้นทุนสูง หากมีเครื่องสูบที่ใช้น้ำมันดีเซลจะดีและประหยัด เงินมากกว่า นอกจากนี้เรื่องหญ้าขึ้นเร็ว (เพราะไม่ใช้ยาฆ่าหญ้า) ดังนั้น ดังนั้น ต้องหมั่นตัดหญ้าบ่อย ๆ

ปลูกอะไรบ้าง ในพื้นที่เกษตร ผสมผสาน

พื้นที่ 10 ไร่ ของลุงยุ้งมีผลไม้ ผัก และสมุนไพร มากมาย หากนับด้วยตาเร็ว ๆ ไม่น่าจะน้อยกว่า 50-100 ชนิด แต่ลุงยุ้งบอกไม่เคยนับเหมือนกันว่ามีกี่อย่าง อยากปลูกอะไรก็ปลูก อยากกินอะไรก็เอามาปลูก แต่ผักที่สามารถสร้างรายได้ให้กับลุงยุ้ง ซึ่งเป็นผักที่นิยมทานกันในพื้นที่ คือ ยอดฟักทอง ลุงยุ้งจึงใช้พื้นที่เพื่อปลูกฟักทอง ประมาณ 2 ไร่ และปลูกถั่วฝักยาว ประมาณ 8 แถว นอกจากนี้ยังมีมะเขือ พริก กาแฟพันธุ์โรบัสต้า (จำนวน 100 ต้น) โดยต้นพันธุ์กาแฟได้รับมาจากอเมซอนในปีที่แล้วช่วงเดือนตุลาคมแต่ข้อจำกัดของกาแฟคือ พอแล้ง น้ำไม่พอ กาแฟจะตาย ดังนั้นหากจะคิดปลูกกาแฟ น้ำต้องเพียงพอ

การทำสารไล่แมลง

เนื่องจาก 2-3 ปีหลังเริ่มจะมีเพลี้ยลง ดังนั้นลุงยุ้งจึงทำสารไล่แมลงโดยใช้สูตรง่าย ๆ คือ ใช้หัวกลอย ยาสูบและสะเดา วิธีการ คือ เอากลอยปลอกเปลือกและสับเป็นชิ้น สำหรับสะเดานั้นรูดเอาแต่ใบ ใส่ยาสูบ เหล้า และสารเร่งหรือ พ.ด. นี่เป็นสูตรไล่แมลงสูตรหนึ่งที่หาได้จากพืชที่มีในสวน

ตลาดในชุมชนสร้างรายได้

ภรรยามักจะนำผักที่ปลูก อาทิ ถั่ว และมะเขือ ไปวางขายที่ศูนย์ศิลปาชีพเป็นหลัก นอกจากนี้ กลุ่มแม่บ้านก็จะมาสั่งผักลุงยุ้งเป็นประจำก่อนวันเสาร์และอาทิตย์ เพื่อใช้ผักนำไปปรุงเลี้ยงนักท่องเที่ยว โดยเมนูที่กลุ่มแม่บ้านจะนิยมทำคือ ยอดฟักทองผัดน้ำมันหอย และถั่วฝักยาวผักพริกแกง ลุงยุ้งบอกว่า แม้จะมีรายได้ไม่มากนัก แต่การทำเกษตรผสมผสานจะช่วยให้เรามีรายได้ตลอด มีรายได้ทุกอาทิตย์ ทุกเดือน

ไก่ดำ

ปกาเกอะญอ

ดอยหมุย่อ พุกาด

ที่อยู่	หมู่ 1 บ้านบางกลอย ต.ห้วยแม่เพรียง อ.แก่งกะจาน จ.เพชรบุรี
เลี้ยงสัตว์	ไก่ดำ ไก่พื้นบ้าน เป็ด
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	หมู เป็ด ไก่ กบ และอาหารกบ 10 กระสอบ ผ้ายาง และคู่มือเลี้ยงกบ
ผลการเปลี่ยนแปลง	สามารถเลี้ยงไก่ดำเพื่อขายเนื้อไก่และจำหน่ายพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ไก่ดำ (ไก่ดำพันธุ์แท้)
ความรู้เด่น	การเลี้ยงไก่ดำ

ลุงหมุย่อ เริ่มต้นด้วยการเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นบ้านตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 และได้พัฒนาความรู้จนสามารถเลี้ยงไก่ดำได้ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2562 จากประสบการณ์พบว่า หากให้อาหารสำเร็จรูปเพียงอย่างเดียว นอกจากจะราคาแพงแล้ว ยังทำให้ไก่ผอมไม่ได้น้ำหนัก จากที่มีความสนใจและความรู้ในการเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นบ้านอยู่แล้ว เมื่อมูลนิธิปิดทองฯ เข้ามาสนับสนุนเรื่องไก่ดำ ลุงมุย่อจึงเข้าร่วมโครงการ

ช่วงปี พ.ศ. 2561-2562 มีการเลี้ยงสัตว์ปีกรวมกันหลายชนิด พบปัญหาว่า ไก่ดำจะผสมพันธุ์กับไก่พื้นบ้าน ทำให้ไม่ได้พันธุ์ไก่ดำแท้ จึงกลับมาคิดว่าจะทำอย่างไรไม่ให้ไก่ดำผสมพันธุ์กับไก่พื้นบ้าน เพราะธรรมชาติของการเลี้ยงไก่และเป็ดของชาวกระเหรี่ยงเชื้อสายปกาเกอะญอนั้น ส่วนใหญ่จะเลี้ยงแบบปล่อย

ไก่ดำเป็นที่นิยมในชุมชนเพราะราคาไม่ต่างจากไก่พื้นบ้านมากนัก ราคาขายไก่พื้นบ้านกิโลกรัมละ 90 บาท แต่ถ้าเป็นไก่ดำจะกิโลกรัมละ 100 บาท ซึ่งการขายไก่ดำได้ราคาดีกว่า เมื่อนำไก่ดำไปปรุงอาหารจะพบว่า เนื้อไก่ดำจะนุ่มกว่าไก่พื้นบ้าน และมีกลิ่นหอมเหมือนกลิ่นเห็ดฟาง โดยเฉพาะถ้านำไปนึ่ง

การขายไก่ดำให้ได้ราคาดี

การขายไก่ดำ จะมีการขายใน 2 รูปแบบ คือ 1) ขายพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ โดยพ่อพันธุ์แม่พันธุ์จะต้องมีขนาดตั้งแต่ 1 -1.5 กิโลกรัม โดยราคาขายคู่ละ 500 บาท สำหรับการคัดเพื่อเอาไว้เป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ จะคัดเป็นรอบ ๆ รอบละ 10 คู่ หรือ 20 คู่ ที่สามารถขายพันธุ์ให้กับคนในชุมชนและนอกชุมชน เช่น ขายที่ตลาดป่าเด็ง และขายให้ รร.ราษฎร์ประชานุเคราะห์ อ.หัวหิน จ.เพชรบุรี 2) ขายไก่สด โดยคิดราคาตามน้ำหนักตัวเป็นกิโลกรัม ๆ ละ 100 บาท

วิธีการขยายพันธุ์ไก่ดำ

ลุงหมุย่อ มีวิธีการช่วยแม่ไก่ดำฟักไข่ บางครั้งแม่ไก่ดำไม่ยอมฟักไข่หรือมีไข่มากเกินไป ลุงหมุย่อจะนำไข่ของไก่ดำไปให้แม่ไก่พื้นบ้านช่วยกกไข่ เพราะถ้าหากแม่ไก่ดำต้องฟักไข่จำนวนมากเกินไป แม่ไก่ดำจะฟักไม่ไหวและจิกกินไข่ตัวเอง ดังนั้นโดยปกติจะให้ไก่ดำฟักไข่ไม่เกิน 11-12 ฟอง โดยใช้ระยะเวลาในการฟักไข่ประมาณ 3 อาทิตย์ และฟักจนเป็นลูกเจี๊ยบแล้วจะแยกเล้า เอาลูกเจี๊ยบไก่ดำออกมาอนุบาล

จุดเด่นไก่ดำ...บ้านบางกลอย

ไก่ดำบ้านบางกลอยจะแข็งแรงเพราะได้กินผักร่วมด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ผักที่นี่จะเป็นผักปลอดสารพิษ ส่วนการฉีดยาไก่จะทำเมื่อจำเป็นเท่านั้นเพื่อการป้องกันโรค แต่จะไม่มีการฉีดสารกระตุ้นเร่งให้ไก่โตเร็วเหมือนไก่จากฟาร์มขนาดใหญ่ ดังนั้น หากคนในชุมชนมีระบบการจัดการที่ดี มีการทำเล้า มีการดูแลอย่างเป็นระบบก็จะลดเรื่องโรคต่าง ๆ ที่เกิดกับไก่ได้ เพราะไก่ที่เลี้ยงแบบนี้จะมีภูมิต้านทานที่แข็งแรง

ไก่ดำพันธุ์แท้

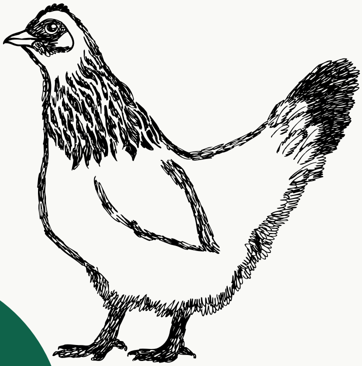

เลี้ยงได้ราคาดี

แต่สิ่งสำคัญในการเลี้ยงไก่ดำ คือ ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด ใส่ใจในการเลี้ยงเพื่อให้ได้พันธุ์ไก่ดำแท้ ป้องกันไม่ให้ไก่ดำไปผสมข้ามพันธุ์ เพราะมีความเชื่อว่าสายพันธุ์ไก่ดำแท้นั้นเนื้อไก่จะเป็นสีดำทั้งตัว และกระดูกต้องดำ

ไก่ 20 ตัว
ขายได้ 30,920 บาท
ต้นทุน 13,500 บาท

อาหารไก่ดำ ตอนนี้ที่บ้านลุงหมุ่ย่อมีพ่อพันธุ์ไก่ดำจำนวน 2 ตัว และแม่พันธุ์อีก 7 ตัว หากปล่อยให้ผสมพันธุ์ แม่หนึ่งจะได้ไข่ไก่ 10-20 ฟอง ถ้าเราให้อาหารสำเร็จรูปสำหรับเลี้ยงไก่ โดยจะแยกอาหารเป็น 2 รุ่น คือ อาหารสำหรับไก่ใหญ่ และอาหารสำหรับไก่เล็กหรือลูกเจี๊ยบ

อาหารสำหรับไก่ใหญ่

เป็นอาหารสำเร็จรูป ราคากระสอบละ 430 บาท (30 กิโลกรัม)

อาหารสำหรับไก่เล็ก

ไก่เล็ก

ไก่เล็กจะกินปลายข้าว ซึ่งจะให้อาหารไก่เล็กตั้งแต่ฟักเป็นตัวจนมีอายุประมาณ 2 สัปดาห์ แล้วค่อยให้กินอาหารไก่ปกติ อาหารไก่เล็กจะเป็นอาหารเหมือนกับอาหารที่ให้ลูกหมูกิน เพราะจะทำให้ลูกไก่ตัวใหญ่ไว

อาหารที่ใช้เลี้ยงไก่ดำ จะเป็นอาหารชนิดเดียวกับที่ใช้เลี้ยงไก่ไข่ทั่วไป นานๆ ครั้งจะให้ไก่กินข้าวโพดเมล็ด ข้าวโพดเมล็ดจะช่วยเพิ่มน้ำหนักให้ไก่ตัวอ้วนขึ้น แต่จะกินแค่ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น จนไก่เริ่มมีเนื้อ โดยนำมาผสมกับอาหารใช้ในการเพิ่มน้ำหนัก ในแต่ละวัน จะให้อาหารไก่วันละ 3 ครั้ง และตอนกลางคืนถ้าเปิดไฟทิ้งเพื่อให้ไก่ได้กินแมลง เลี้ยงจนประมาณ 4 เดือนน้ำหนักกำลังดีในการขาย แต่ต้องดูขนาดตัวร่วมด้วย โดยน้ำหนักไก่ที่สามารถขายได้น้ำหนักน้อยสุดอยู่ระหว่าง 1.5-2 กิโลกรัม น้ำหนักมากสุดคือ 2.5 กิโลกรัม ซึ่งแต่ละเดือนใช้อาหารสำเร็จรูปประมาณเดือนละ 2-4 กระสอบ ทั้งนี้หากต้องการเลี้ยงแบบลดต้นทุนและทำให้ไก่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง จะต้องมีการเอาผักผลไม้ ใบหญ้ามาให้ไก่กินร่วมด้วย

วัคซีนไก่ดำ

สำหรับการฉีดวัคซีนไก่ จะเริ่มฉีดเมื่อไก่มีอายุประมาณ 1 สัปดาห์ เป็นวัคซีนชนิดหยอดมีชื่อว่านิวคาสเซิล ซึ่งเป็นวัคซีนป้องกันหวัดโดยฉีดให้กับลูกไก่ที่เกิดใหม่ หลังจากนั้นพอไก่เริ่มมีน้ำหนักได้ประมาณ 1 กิโลกรัม จะเริ่มให้วัคซีนอหิวาตกโรค บางครั้งหากมีการให้ยาหรืออาหารเสริมที่เป็นผง ก็นำไปละลายกับน้ำและผสมร่วมกับอาหารได้เลย เช่น วิตามิน หรือบางช่วงสังเกตเห็นว่าไก่มีอาการเครียด จะให้ยาถ่ายพยาธิผสมน้ำ โดยมีเจ้าหน้าที่ของปิดทองฯ นำยามาให้ฟรี

ปัจจัยความสำเร็จ

การจัดการดูแลไม่ให้ไก่ปะปนกัน เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเลี้ยงไก่ดำ เพราะจะได้ไก่ดำพันธุ์แท้ตลอด ถ้าไก่ดำปะปนกับไก่พื้นบ้านจะทับกันจนกลายพันธุ์ ลักษณะของไก่ผสมข้ามพันธุ์กันจะกลายพันธุ์ คือ ตัวมี 2 สี สีขาวและดำปนกัน กระดูกดำบ้างไม่ดำบ้างจนกลายพันธุ์ ดังนั้น ต้องมีการจัดระบบการดูแลไก่ดำให้ได้พันธุ์แท้ และรายได้ที่ดีจะตามมา

ต้องใส่ใจ การเลี้ยงไก่ดำต้องใส่ใจและมีการดูแลเป็นพิเศษ กรณีที่จะเพาะทำพันธุ์ ต้องมีการแยกพ่อแม่ ไม่ให้ผสมในตระกูลเดียวกัน หรือไก่ไปผสมพันธุ์กันเองจากพ่อแม่เดียวกัน ดังนั้นวิธีการแก้ไข คือ ต้องมีการแยกรุ่นโดยทำเป็นเล้าแยกแต่ละรุ่น ไม่ให้ผสมกันเองในตระกูลเดียวกัน เพราะจะทำให้ไก่ไม่แข็งแรง ไม่เจริญเติบโต ดังนั้นต้องมีการจัดสถานที่ให้เป็นระเบียบ เป็นสัดเป็นส่วน ต้องทำหลังคาให้ไก่ด้วย เพราะถ้าไม่มีหลังคาไก่จะโดนฝนและป่วย

เรื่องอาหารของไก่ ต้องมีการดูแลเรื่องอาหาร โดยอาหารต้องมีสม่ำเสมอ ๆ เรียกว่าไก่ต้องไม่ขาดอาหาร ไม่ขาดน้ำ และหมั่นสังเกตดูพฤติกรรมของไก่เสมอ โดยหากทำเป็นเล้า เล้าไก่ต้องมีขนาดที่พอเหมาะ ไม่เล็กไม่ใหญ่เกินไป

พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ ต้องเปลี่ยนพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ทุก ๆ 2 ปี เพราะเมื่อไก่ออกไข่ไปแล้วประมาณ 2 ปีก็จะไม่ค่อยออกไข่อีก

การดูแลไก่อย่างใกล้ชิดเป็นเรื่องสำคัญ การวางอาหารไว้ให้ตลอดเวลาดีกว่าการให้เป็นมื้อๆ เพราะไก่จะหิวและกินมากเมื่อให้เป็นมื้อและต้องปล่อยมาเดินเล่นอย่างน้อยวันละ 1-2 ชั่วโมง ดังนั้นต้องมีคนอยู่บ้านดูแลตลอด

ในอนาคตหากมีตลาดรองรับที่ชัดเจนก็จะเป็นประโยชน์กับผู้เลี้ยงไก่ดำมากขึ้นไปอีก โดยทั่วไปแล้ว ไก่ดำจะมีราคาสูงกว่าไก่พื้นบ้านอยู่มาก

เรื่องหมูๆ
ที่ไม่หมู

สิคิ พุกาด

ที่อยู่	หมู่ 2 บ้านโป่งลึก ต.ห้วยแม่เพรียง อ.แก่งกะจาน
พื้นที่เกษตร	พื้นที่ 9 ไร่ ประกอบด้วย ทุเรียน กาแฟ เงาะ พริกพราน มะพร้าว หมาก มะขาม มะม่วง ขนุน ฯลฯ
เลี้ยงสัตว์	หมูขาว ไก่พื้นบ้าน และไก่ดำ
สิ่งที่ได้รับจากโครงการฯ	กากน้ำตาล รำ แม่พันธุ์จากฟาร์มของโครงการชั่งหัวมัน (จำนวน 2 ตัว ตัวละ 5,000 บาท) และได้ไปศึกษาดูงานการเลี้ยงแม่พันธุ์ ณ เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง
ผลการเปลี่ยนแปลง	สามารถเลี้ยงหมูขาว และชำแหละเพื่อจำหน่ายให้กับคนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวได้
ความรู้เด่น	การเลี้ยงหมูขาว

สิคิ พุกาด หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ลุงเม็ด” ได้ให้มุมมองถึงความตั้งใจในการทำฟาร์มส่วนตัวขนาดเล็กในการเลี้ยงหมูขาว โดยมองว่าหากยังใช้วิธีการเดิม ๆ แต่ต้องการผลลัพธ์ที่ดีหรือแตกต่างจากเดิมนั้นเป็นเรื่องที่ไม่สามารถเป็นไปได้เลย ดังนั้นต้องใส่ใจในรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นเดียวกัน หากเรายังคงยึดติดกับความรู้และเทคนิควิธีการแบบเดิมที่เคยทำมาในอดีต เราจะไม่สามารถสร้างความรู้ใหม่ได้เช่นกัน

> *“ประสบการณ์เดิม ๆ ที่เคยใช้ในอดีต...ไม่สามารถนำมาใช้ได้ทั้งหมด ดังนั้น มีการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ...เพื่อเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น”*

เมื่อผู้บริโภคเป็นคนกำหนดผู้ผลิต

หมูดำ เป็นหมูสายพันธุ์พื้นบ้านที่พี่น้องชาวกระเหรี่ยง เชื้อสายปกาเกอะญอนิยมเลี้ยงสำหรับไว้สำหรับบริโภคเนื้อตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริโภคเป็นคนกำหนดให้เกษตรกรต้องมีการพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลุงเม็ดต้องคิดทบทวนกระบวนการผลิตหมูดำเพื่อจำหน่ายในหมู่บ้านโป่งลึกจึงเปลี่ยนไป ปัจจุบัน บ้านโป่งลึกเริ่มมีถนนหนทางสะดวกขึ้นชาวบ้านเองก็เริ่มมีรถจักรยานยนต์หรือรถยนต์เพื่อใช้ในการเดินทางไปติดต่อค้าขายกับผู้คนข้างล่างมากขึ้น ความเจริญเริ่มเข้ามาในพื้นที่โป่งลึก-บางกลอย ทำให้มีโอกาสลองลิ้มชิมรสชาติหมูขาวจากตลาดสดแก่งกระจาน และเกิดการเปรียบเทียบคุณภาพกับหมูดำที่กินมาตั้งอดีต บ้างว่าหมูดำมีไขมันมากกว่าหมูขาว บ้างว่าหมูดำแลดูไม่สะอาด

เหมือนหมูขาว เมื่อเห็นว่าตลาดของหมูดำเริ่มไม่ใช่ทางเลือกของผู้บริโภค ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่อีกต่อไป ในขณะเดียวกัน เริ่มมีการรวมกลุ่ม ในหมู่บ้านโป่งลึกเพื่อทำเรื่องการท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามา ใช้บริการในพื้นที่ รวมถึงสั่งอาหารจากกลุ่มแม่บ้าน นักท่องเที่ยวเป็น อีกปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนความต้องการที่จะกินหมูขาวมากกว่าหมูดำ และขณะเดียวกันกลุ่มแม่บ้านเองก็เป็นลูกค้ารายใหญ่ของลุงเม็ด เพราะกลุ่มแม่บ้านจะมียอดสั่งซื้อหมูเป็นจำนวนมาก เพื่อใช้ทำอาหาร เลี้ยงนักท่องเที่ยว ดังนั้นจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับ สถานการณ์และกระแสของผู้บริโภค จึงทำให้ลุงเม็ดหันมาเลี้ยงหมูขาว แต่บางครั้ง “เรื่องหมู ๆ ก็ไม่หมูเสมอไป” การเลี้ยงหมูขาวนั้นต้องใส่ใจ และดูแลหมูอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในเรื่องของความสะอาด

หาอาชีพสำรอง...เมื่อแรงกายไม่ไหวในวัย 50 กว่า ๆ

การทำสวนเพียงอย่างเดียวในเนื้อที่ 9 ไร่กับชายวัย 50 กว่า ๆ เมื่ออายุมากขึ้น เรี่ยวแรงและพละกำลังก็เริ่มถดถอย นอกจากนั้นแล้วการพึ่งพิงแต่พืชผลทางการเกษตรเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่ใช่วิธีการที่ถูกต้อง เพราะการทำการเกษตรนั้นขึ้นอยู่สภาพดิน ฟ้า อากาศ และน้ำที่จะส่งผลต่อผลผลิต ยังไม่รวมถึงปัญหาเรื่องโรคแมลงต่าง ๆ ปริมาณผลผลิต ราคา ฯลฯ เมื่อคิดทบทวนและมองถึงอนาคตของลูกๆ ซึ่งดูแล้วว่าคงจะไม่สานต่อการทำสวนกษตรของพ่อ จึงอยากจะมองหาโอกาสหรือทางเลือกอื่น ๆ โดยคิดที่จะมีอาชีพอื่นควบคู่ไปดู อีกทั้งองค์ความรู้พื้นบ้านในการเลี้ยงหมูดำก็ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเลี้ยงหมูขาวได้ทั้งหมด

เริ่มต้นจากการไปศึกษาดูงานจนมั่นใจว่า หมูขาวมีตลาดที่สดใสกว่า ลุงเม็ดจึงได้ทดลองทำคอกหมู โดยใช้เนื้อที่ประมาณ 1 งาน ทำเป็นล็อก ๆ กั้นระหว่างพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ และแยกลูก ๆ ในแต่ละรุ่นที่คลอดออกมา ตอนนี้ลุงเม็ดมีลูกหมูประมาณ 20 กว่าตัว ช่วงอายุนั้นมีหลายรุ่น เริ่มตั้งแต่ 3 อาทิตย์ ไปจนถึงเดือนกว่า เมื่อขายก็ได้ราคาก็ได้ดีกว่า ซึ่งหากขายหมูขาวแบบชำแหละแล้ว ตกอยู่ที่ประมาณตัวละ 5,000 – 6,000 บาท สำหรับหมูดำราคาขายเมื่อชำแหละแล้วตกอยู่ที่ประมาณตัวละ 3,000-4,000 บาท รายได้นั้นพอที่จะนำมาเป็นทุนเปิดร้านและส่งลูกเรียน

> *“การเลี้ยงหมูขาวเป็นอาชีพในอนาคต*
> *ที่ทำไว้ให้ลูกสานต่อได้ ถ้าทำสวน อายุ 50-60 ก็ทำไม่ไหว”*

การดูแล หมูขาว เรื่องอาหารและยา

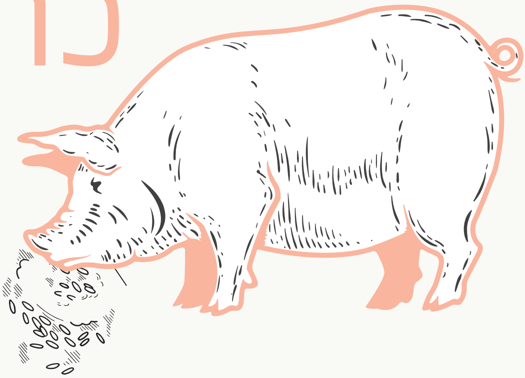

อาหารหมู

อาหารของหมูขาว ลุงเม็ดใช้ผสมระหว่างอาหารเม็ดร่วมกับใช้หยวกกล้วย และรำคลุกเคล้าให้เข้ากันใช้เป็นอาหารเสริมช่วยให้หมูแข็งแรง และเป็นการลดต้นทุนในการซื้ออาหารเม็ด ทั้งนี้อาหารเม็ดหรืออาหารสำเร็จรูปสำหรับเลี้ยงหมูนั้น จะแยกเป็น 2 รุ่น โดยแยกตามช่วงวัยของหมู คือ ช่วงหมูเล็ก กับหมูรุ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

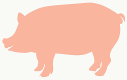

1) หมูเล็กหรือลูกหมู

คือ จะให้หลังจากหย่านมแม่แล้ว (ปกติหมูจะกินนมแม่ประมาณครึ่งเดือน) หลังจากนั้นจะเริ่มให้อาหารลูกหมู สำหรับอาหารสำหรับหมูเล็ก ราคาประมาณถุงละ 620 บาท (30 กิโลกรัม) หากลูกหมูมี 20 ตัว จะใช้ประมาณ 4 ถุงต่อเดือน และเมื่อลูกหมูกินอาหารจนได้น้ำหนักประมาณ 25-30 กิโลกรัม จึงจะเปลี่ยนอาหารมาให้อาหารสำหรับหมูรุ่นแทน

2) หมูรุ่นหรือหมูใหญ่

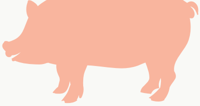

การให้อาหารสำหรับหมูใหญ่ อาหารหมูใหญ่ราคาถุงละ 380 บาท (30 กิโลกรัม) จะเริ่มให้เมื่อหมูมีน้ำหนักประมาณ 30 กิโลกรัม กินต่อเนื่องไปจนหมูได้น้ำหนักประมาณ 60 กิโลกรัม หลังจากที่ได้น้ำหนักที่ 60 กิโลกรัม แล้วจะให้กินต่อไปอีกประมาณ 2 กระสอบ จนน้ำหนักเพิ่มจาก 60 กิโลกรัม ไปจนถึง 90 กิโลกรัม แล้วจะทำการชำแหละ (การเลี้ยงหมูขาว สามารถเริ่มชำแหละได้เมื่อน้ำหนักประมาณ 50 กิโลกรัม จนถึง 60 กิโลกรัม แต่ถ้าใหญ่สุดไม่ควรเกิน 90 กิโลกรัม แต่ถ้าเป็นเลี้ยงด้วยด้วยอาหารเม็ดอย่างเดียวจะให้น้ำหนักดี คือ ประมาณ 100-120 กิโลกรัม แต่ต้นทุนจะสูงมาก)

3) อาหารสำหรับแม่หมูช่วงให้นม

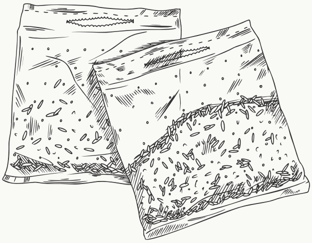

เป็นอาหารสำเร็จรูป สำหรับให้แม่หมูคลอดใหม่ โดยให้กินประมาณ 1 เดือน ราคาประมาณกระสอบละ 700 บาท

ยารักษาโรคและยาบำรุง

ยารักษาโรคและยาบำรุง ยารักษาโรคและยาบำรุงมีหลายชนิด เช่น

- การหยอดยา/การฉีดวัคซีน จะมีเจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบเรื่องปศุสัตว์ โดยเป็นเจ้าหน้าที่ในชุมชน มาให้ยาบำรุงหรือวิตามินต่าง ๆ กับหมู และมีการหยอดธาตุเหล็กให้กับลูกหมูที่คลอดใหม่

- วิตามินสำหรับบำรุงน้ำนมแม่ (เป็นชนิดผง) เป็นอาหารเสริม กระปุกละ 50 บาท โดยนำไปผสมกับหยวกและรำ ให้กินเป็นอาหารเสริม ไม่ถึง 1 กิโลกรัมต่อครั้ง โดยกะให้พอและประหยัด

- การฉีดวัคซีนแก้ข้อบวม โดยจะฉีดตอนลูกหมูอายุได้ประมาณ 2 เดือน (ฉีดให้ฟรี โดย อสพ.)

กลุ่มผู้เลี้ยงหมูขาว

การบริหารจัดการฟาร์มที่ดี คือปัจจัยของความสำเร็จ ผู้เลี้ยงหลายคนยังใช้วิธีการเลี้ยงแบบหมูดำ คือ ไม่อาบน้ำไม่ล้างตัว ไม่ได้สนใจดูแลเรื่องอาหารและน้ำให้เพียงพอ ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากที่ชาวบ้านไม่มีทุนสูงในการซื้ออาหารสำเร็จรูป บางคนเลี้ยงด้วยหยวกกล้วยเพียงอย่างเดียวทำให้หมูผอมมาก ดังนั้นหลายคนจึงไม่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงหมู เพราะเรื่องเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้หมูไม่ออกลูก หมูผอมเนื่องจากขาดอาหาร หมูสกปรกและมีสภาพจิตใจที่ไม่ดี เพราะอยู่ในระบบคอกที่ไม่สะอาด

สำหรับกลุ่มผู้เลี้ยงหมู มีสมาชิก 15 คน โดยเงื่อนไขของสมาชิกในกลุ่ม คือ 1) ถ้าชำแหละแล้วขาย ให้ขายในราคาเดียวกัน คือ 150 บาท ต่อกิโลกรัม โดยตอนนี้คนที่มีความรู้ในการชำแหละหมูคนเดียวในชุมชนคือ ลุงเม็ด และปัจจุบันผู้เลี้ยงหมูขาว มี 2 คน คือ ลุงเม็ดกับป้ามีนา โดยพบว่า ตอนนี้ตลาดหมูขาวไปได้ดีมาก ปริมาณหมูไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคในพื้นที่ น่าจะประมาณอีก 2-3 เท่าจึงจะพอ เนื่องจากตอนนี้มีเพียงฟาร์มเดียว หมูโตไม่ทัน ปัจจุบันลุงเม็ดจะชำแหละหมูประมาณอาทิตย์ละ 1 ตัว

วิธีการคืนทุนให้กับกลุ่มนั้น ภายหลังจากลุงเม็ดเลี้ยงหมูขาวประมาณ 2 ปี แม่พันธุ์ตัวแรกสามารถออกลูกให้ลุงเม็ดแล้ว 3 คอก หลังจากนั้นได้มีการส่งต่อแม่พันธุ์ตัวดังกล่าวให้กับสมาชิกในกลุ่มผู้เลี้ยงหมู เพื่อใช้ในการทำแม่พันธุ์หมุนเวียนกันต่อไป

ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงหมู

หมูท้องห้ามกินกล้วยสุก เพราะจะทำให้หมูแท้ง โดยจะแท้งหลังจากกินกล้วยไปแล้วประมาณ 1 เดือน ในกรณีนี้เป็นความเชื่อที่คนโบราณสอนกันมาและลุงเม็ดก็สังเกตว่าเคยเกิดขึ้นจริง และเป็นทั้งหมูดำและหมูขาว และอีกความความเชื่อหนึ่งคือ กรณีลูกหมูคลอดออกมาแล้วตายไปในระหว่างที่ได้กินนมแม่แล้ว เช่น ตอนคลอดออกมา 12 ตัว แต่ตายไป 2 ตัว ปกติหมูมีเต้านม 12 เต้า ถ้าลูกมันตายไป 2 ตัว เต้านมมันจะเสียไป 2 เต้า คำว่าเต้านมเสีย หมายถึงจะไม่มีการผลิตน้ำนมออกมา ซึ่งลุงเม็ดลองสังเกต ในกรณีที่แม่ออกลูกมาแล้วรอดทั้งหมด เต้าน้ำนมจะใช้ได้ทั้งหมดทุกเต้าเช่นกัน

หนุนเสริมเพื่อพัฒนา

แนวทางในการหนุนเสริม ให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงหมูขาวนั้น เพื่อให้กลุ่มสามารถช่วยเหลือกันได้จริง กลุ่มมองว่าควรมีกองทุนอาหารหมู ซึ่งในอนาคตอาจมีการประสานความร่วมมือกับกลุ่มแม่บ้าน เพื่อนำเงินกำไรของกลุ่มแม่บ้านมาช่วยเหลือจุนเจือให้กับกลุ่มผู้เลี้ยงหมู โดยเป็นกองทุนเพื่อซื้ออาหารหมู ซึ่งเป็นการนำเงินของกลุ่มแม่บ้านไปลงทุนเพื่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมาอีก เป็นการช่วยเหลือพึ่งพากันในหมู่บ้าน ดังนั้น ทุกกลุ่มอาจจะต้องมาทบทวน และหารือพูดคุยกันในเรื่องนี้ โดยหากลงทุนด้วยเงินส่วนตัวในระยะแรก ผู้เลี้ยงหมูควรจะมีเงินลงทุนสัก 20,000-30,000 บาท (ทุนสำรองในการซื้ออาหารจนกว่าหมูจะมีอายุครบ 6 เดือน) และควรเลี้ยงด้วยหยวกกล้วยและรำเสริม เพื่อเป็นการลดต้นทุนและใช้ทรัพยากร (ต้นกล้วย) ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์

ฝ่ายจัดการความรู้
สถาบันส่งเสริมและพัฒนากิจกรรม
ปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ
อาคาร RCP ชั้น 2 เลขที่ 101 ไทยพาณิชย์ ปาร์คพลาซ่า
ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900